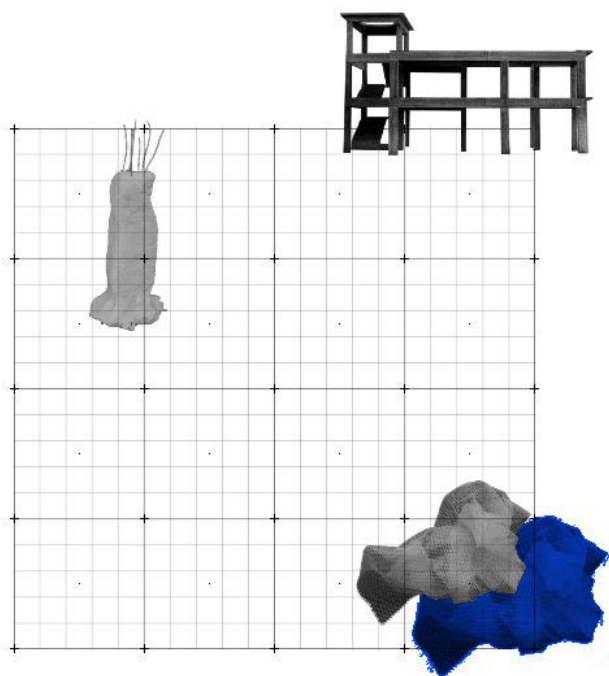

Αφηγηματικά Non-Site

Ωδή σε έναν κοινότοπο τόπο, μέσω τριών χωρικών επεισοδίων

Αφηγηματικά Non-Site

Ωδή σε έναν κοινότοπο τόπο, μέσω τριών χωρικών επεισοδίων

Non-Site narratives

Three spatial acts as an ode to a commonplace place in Ioannina

Διπλωματική εργασία
Σεπτέμβριος 2024

Δήμητρα Κουτή
Μάρια Τσίτου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια
Μαρία Κριαρά

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Πολυτεχνική Σχολή
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

περιεχόμενα

07	περίληψη
13	κεφάλαιο 1
31	κεφάλαιο 2
57	κεφάλαιο 3
81	κεφάλαιο 4
84	επεισόδιο 1
94	επεισόδιο 2
57	επεισόδιο 3

περίληψη

Η συχνότητα με την οποία η εγκατάλειψη εμφανίζεται στην ελληνική πόλη σε διάφορες μορφές είναι αναντίστοιχη της σημασίας που της δίνουμε. Θεωρητικά, αναμένεται η στιγμή που τα εγκαταλελειμμένα τοπία θα μετασχηματιστούν, η στιγμή που ο χώρος θα «καθαρίσει» και είτε θα υπάρχει ως ένα αστικό κενό έτοιμο να αξιοποιηθεί, είτε θα ανεγερθεί αυτομάτως κάτι καινούριο. Η χρονική διάρκεια κατά την οποία ο χώρος βρίσκεται σε αυτήν την μεταβατική κατάσταση είναι παρατεταμένη, ιδιαίτερα στην ελληνική πόλη, δημιουργώντας μία όλο και πιο έντονη αμηχανία.

Αφορμώμενες από την παραπάνω παρατήρηση, αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με την εγκατάληψη ή αλλιώς τα σύγχρονα ερείπια όπως τα ονομάζουμε. Τα ερείπια μπορεί να προκαλούν ενόχληση και δεν έχουν λόγο ύπαρξης, αλλά, ταυτόχρονα η φθορά τους μπορεί να πυροδοτήσει τη φαντασία και τον στοχασμό. Η απροσδιόριστη φύση τους σχεδόν μας καλεί να τα επανερμηνεύσουμε. Προκύπτουν πιθανότητες επειδή ο χρόνος και ο χώρος δεν είναι πλέον σταθεροί μέσα στις συνήθεις συμβάσεις λειτουργικότητας και ομορφιάς.

Σε πρώτο στάδιο προσέγγισης του θέματος με τόπο αναφοράς την πόλη των Ιωαννίνων, επιχειρείται μια καταγραφή και ταξινόμηση μορφών εγκατάλειψης που εντοπίσαμε στην πόλη. Από την αναζήτηση διαφορετικών ερειπίων μέσω της περιπλάνησης, εντοπίσαμε έναν τόπο ο οποίος δημιουργεί μια νέα κατηγορία που δεν εμπίπτει σε αυτές της αρχικής καταγραφής,

την κατηγορία του ακραίου κοινότοπου. Πρόκειται για μια κενή, εγκαταλελειμμένη έκταση με μια ημιτελή οικοδομή που γειτνιάζει με τον σταθμό λεωφορείων ΚΤΕΛ, και βρίσκεται στο μεταίχμιο της αστικής ζωής και της προστατευόμενης ζώνης της λίμνης.

Στόχο της διπλωματικής εργασίας μας αποτελεί η διαπραγμάτευση -με αρχιτεκτονικούς όρους - της αντίληψης, της αξίας, της δυναμικότητας και του ρόλου των εγκαταλελειμμένων τοπίων στην ελληνική πόλη. Δεν επιδιώκεται μια θετική ή αρνητική τοποθέτηση απέναντι στο ζήτημα, αλλά επιχειρείται μια διερεύνηση πιθανών οπτικών και εκφάνσεων αναφορικά με αυτό.

Για τον σκοπό αυτό, επιστρατεύουμε τη λογική των έργων "Non-Site" του Robert Smithson και την έννοια της συνδιαλλαγής του τόπου και μη τόπου, δηλαδή την ιδέα της μεταφοράς μέρους στοιχείων από τον τόπο που μελετήσαμε σε έναν άλλον, με την μορφή τριών χωρικών επεισοδίων που θα μπορούσαν να συμβαίνουν σε έναν τόπο διάφορο από αυτόν από τον οποίο κατάγονται. Κάθε επεισόδιο πραγματεύεται μια διαφορετική χωρική ποιότητα του αρχικού τόπου που παρατηρήσαμε και την μεταφέρει στην μορφή μιας νέας εμπειρίας.

Λέξεις κλειδιά: εγκατάλειψη, ερείπια, κοινοτοπία, μη-τόπος, τοπίο, πόλη, αχρηστεία

abstract

The frequented appearance of dereliction in the greek city in a variety of forms is not equivalent to the attention we give it. In theory, the moment that these neglected landscapes will be transformed, that the space will be cleaned up is anticipated, so that they will either exist as an urban void ready to be utilized, or something new will be built on the spot. The time frame in which a derelict place stays in this limbo state is extended, especially in the greek context, provoking an ever increasing discomfort.

Motivated by this observation, we decided to explore the dereliction or the modern ruins as we call them. Ruins might be a nuisance and they don't have a purpose, but, at the same time their decay could spark the imagination and contemplation. Their undefinable nature almost calls us to reinterpret them. Possibilities emerge because time and space are not fixed to the conventional notions of functionality and aesthetics.

On first approach of our subject, with place of reference the city of Ioannina, we make an attempt to list and classify different forms of dereliction that we encountered. In our pursuit of ruins through wandering in the city, we discovered a site that doesn't correspond to our initial classification and can stand on its own as a category of ruin that is extremely commonplace. The site we are dealing with is an empty, deserted plot, with an incomplete structure in it, that is adjacent to the bus station KTEL, and is situated in the threshold of urban life and the protected zone of the city's lake.

Our thesis' purpose is to negotiate - in architectural terms- the notion, value, dynamic and role of derelict landscapes in the greek city. Our aim is not to highlight neither the positive nor the negative aspects of this matter, but to explore different viewpoints and experiences relating to it.

For this reason, we decided to utilize Robert Smithson's "Non-Site" theory, to talk about the ruins we encountered and our experience of them. Based on the discourse between site and non-site, we are transferring part of the elements we noted on-site, in the structure of three spatial acts that could take place anywhere else besides the original place. Each act is noting a different spatial quality of the original site that we noticed and is translated in space as a new experience.

Keywords: dereliction, ruins, commonplace, non-site, landscape, city, uselessness

Το ερείπιο μπορεί να είναι ένα κατασκευασμένο αντικείμενο ή/και το αποτέλεσμα σκόπιμων γεγονότων. Για παράδειγμα, στην ταινία “The house that Jack built”, του Lars von Trier, βλέπουμε τον Τζακ, ένα μηχανικό στην Αμερική της δεκαετίας του 70 ο οποίος στην προσπάθειά του να χτίσει το τέλειο για αυτόν σπίτι σε ένα ειδυλλιακό τοπίο, το κατεδαφίζει, το επανασχεδιάζει και αρχίζει να το χτίζει από την αρχή επανελλειμένα κατά την διάρκεια της ταινίας, καθώς κάθε φορά που το σπίτι είναι μισοτελειωμένο συνειδητοποιεί ότι δεν χρησιμοποίησε τα σωστά υλικά για να αποτυπώσει την αισθητική που ήθελε. Κάθε απόπειρά του να δημιουργήσει το τέλειο κτίσμα, στο τέλος παίρνει την μορφή ενός ερειπίου, που ενδεχομένως ανατρεπτικά να αποτελεί το ίδιο ένα τέλειο κτίσμα.

“The House That Jack Built”,
Lars von Trier, 2018.

καταγραφή ερειπίων

Σε πρώτο στάδιο, αποπειραθήκαμε να απαριθμήσουμε και να ταξινομήσουμε τα ερείπια των Ιωαννίνων, με απώτερο σκοπό την δημιουργία ενός διαρκώς εν εξελίξει καταλόγου, που μπορεί να ενημερώνεται διαρκώς, από τον εντοπισμό όλο και περισσότερων ερειπίων και την απομάκρυνση άλλων. Ταξινομούμε τα ερείπια με βάση τις ιδιότητες και το καθεστώς αχρήστευσής τους.

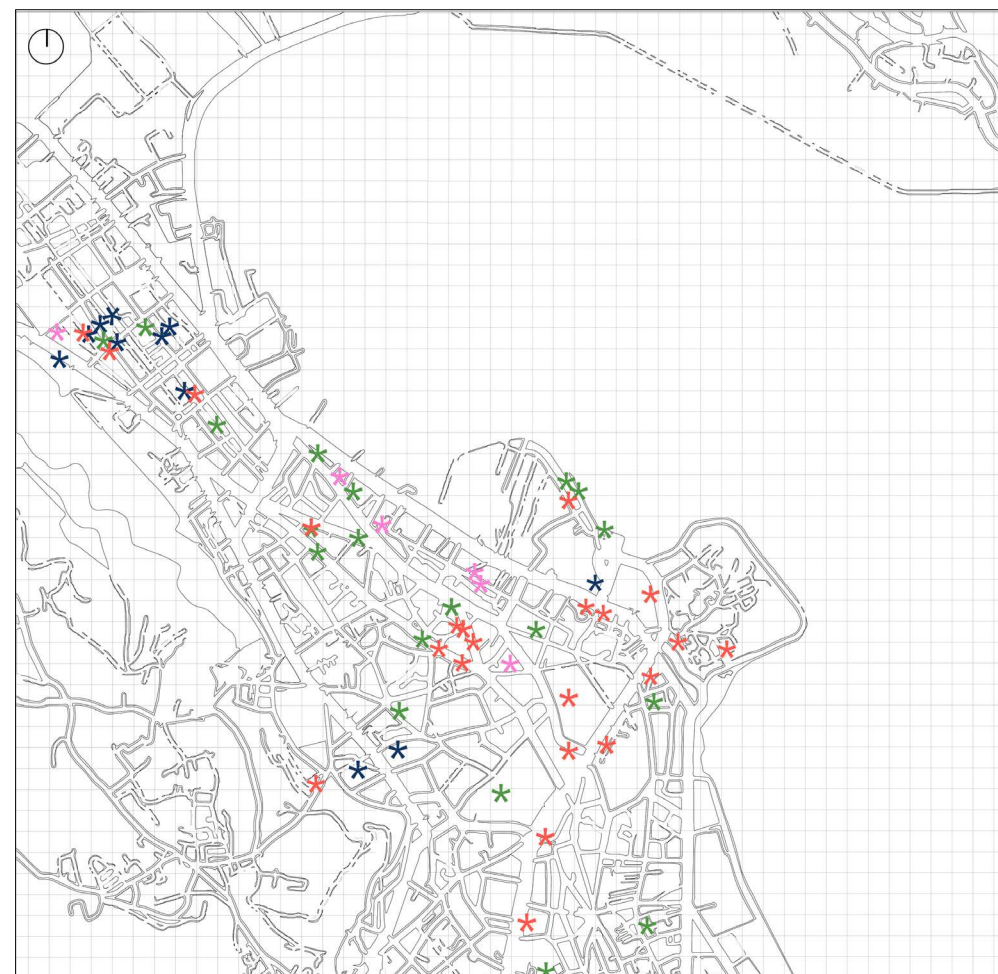
Το υλικό της καταγραφής έχει συλλεχθεί από φωτογραφικές αποτυπώσεις εν αστικού περιπάτου και από διαδικτυακές περιηγήσεις στους Χάρτες Google, με τοποθεσία την πόλη των Ιωαννίνων.

1 αστικά κενά
[αναξιοποίητα οικόπεδα με
ασαφές ιδιοκτησιακό καθεστώς]

2 γιαπιά
[που δεν έχουν ολοκληρωθεί,
δεν έχουν χρησιμοποιηθεί]

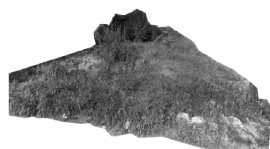
3 εγκαταλελειμμένα
[που έχουν εγκαταλειφθεί, έχουν
περάσει σε αχρηστεία]

4 συντρίμια
[που έχουν καταστραφεί,
κατεδαφιστεί/ θραύσματα,
υπολείμματα]

★ αστικά κενά
★ γιαπιά
★ εγκαταλελειμμένα
★ συντρίμια

001

002

003

004

005

006
18

007

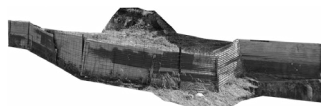
008

009

010

011

012

013

014

015

016

017

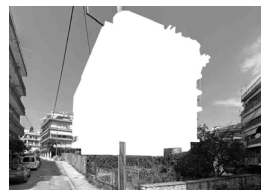
018

αστικά κενά

019

- 001 Στρατάρχου Παπάγου 26
- 002 Στρατάρχου Παπάγου 2
- 003 Στρατάρχου Παπάγου 30
- 004 Βαλαωρίτου 12
- 005 Μαυρογιάννη 46
- 006 Μητροπόλεως 29
- 007 Μαρίκας Κοτοπούλη 88
- 008 Σαμουήλ 57
- 009 Πασχίδη Θωμά 46
- 010 Ευάγγελου Πανούτσου 1
- 011 Ριζάρη 47
- 012 Κομνηνών 1
- 013 Ιωάννου Βηλαρά 63
- 014 Χρήστου Κάτσαρη 39
- 015 Μαρίκας Κοτοπούλη 35
- 016 Λεωφ. Αρχιεπ. Μακαρίου 48
- 017 Ανεξαρτησίας 124
- 018 Μαυραγιάννη 72
- 019 Μάτσικας Παραλίμνιο

020

026

032

038

021

027

033

039

022

028

034

040

023

029

035

041

024

030

036

042

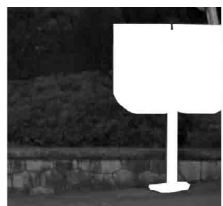
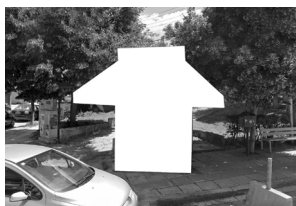
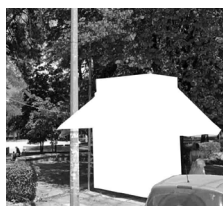
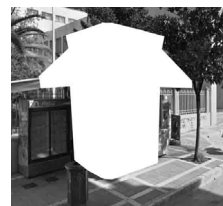
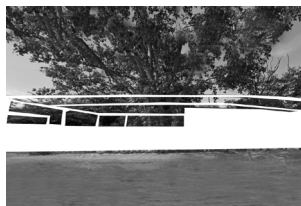
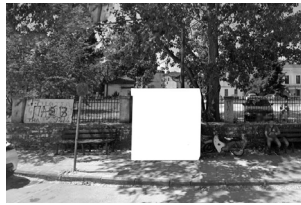
025
22

031

037

020 Α2 Ιωαννίνων
 021 Κύπρου 8
 022 ΕΟ6
 023 Λεωφ. Σταύρου Νιάρχου
 024 Καλπακίου 7
 025 Εγνατία οδός
 026 Πίνδου 19
 027 Περιφερειακή Ιωαννίνων
 028 Πίνδου 42
 029 Εμμανουήλ Ξάνθου 26
 030 Περιφερειακή Ιωαννίνων
 031 Καλπακίου 5
 032 Εμμανουήλ Ξάνθου 16
 033 Παρ. Ευαγγελίδη
 034 Θεμιστοκλή Σοφούλη 6
 035 Πίνδου 26
 036 Γεώργ. Σταυρίδη 5
 037 Περιφερειακή Ιωαννίνων
 038 Περιφερειακή Ιωαννίνων
 039 Αγίου Κοσμά 54
 040 Βασ. Ακλέτα 11
 041 Λεωφ. Δόμπολη 30
 042 Λεωφ. Παπανδρέου 45

εγκαταλελειμμένα

043

048

053

058

044

049

054

059

045

050

055

060

046

051

056

061

047

052

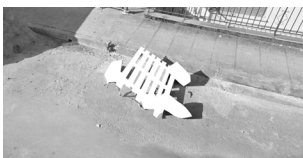

057

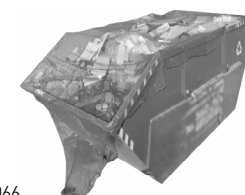

062

- 043 Πουκεβίλ
- 044 Βαλαωρίτου 9
- 045 Λεωφ. Καραμανλή 37
- 046 Θεμιστοκλή Σοφούλη 6
- 047 Γεωργίου Καραϊσκάκη 10
- 048 Οικονόμου
- 049 Παπάζογλου 12
- 050 Πασχίδα Θωμά 46
- 051 Βαλαωρίτου 2
- 052 Ελ. Βενιζέλου 431
- 053 Κουντουριώτου 39
- 054 Στρατάρχου Παπάγου 49
- 055 Κομνηνών 6
- 056 Πουκεβίλ 8
- 057 Κων/νου Ελευθερίου
- 058 Λεωφ. Δωδώνης 5
- 059 Αβέρωφ
- 060 Αβέρωφ 3
- 061 Αβέρωφ 48
- 062 Εμμανουήλ Ξάνθου 26

063

066

064

067

065

068

063 Αισωπίου
 064 Λουκή Ακρίτα 36
 065 Δημ. Σιωμόπουλου 3
 066 Λουκή Ακρίτα 39
 067 Μπουμπουλίνας 31
 068 Λουκή Ακρίτα 39

κεφάλαιο 2

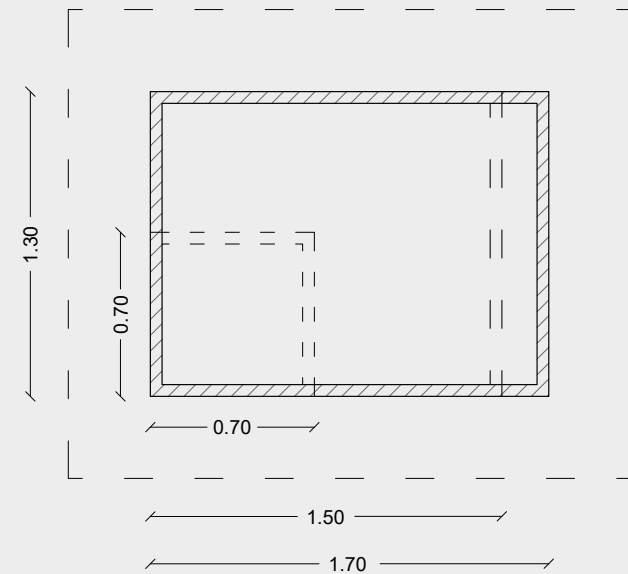
περί ανέμων και υδάτων

Καθώς αρχίσαμε να αναλογιζόμαστε αναφορικά με τα ερείπια και τους εγκαταλελειμμένους χώρους και τι θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε από το υλικό που συλλέξαμε μπήκαμε σε μια διαδικασία πειραματισμού. Σε αυτό το κεφάλαιο αναπτύσσονται συνοπτικά οι πειραματισμοί που κάναμε με τις άλλες κατηγορίες ερειπίων που καταγράψαμε.

το περίπτερο ως μνημείο του εφήμερου.

Τα περίπτερα μεταλλάσσονται συνεχώς, ανακλώντας τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες κάθε εποχής.

Ακολουθούν διαγράμματα κίνησης από καταγεγραμμένα στιγμιότυπα γύρω από έξι περίπτερα, με χρονολογική σειρά. Το έκτο πρόκειται για ένα περίπτερο στην περιοχή του άλσους, το οποίο έχει εγκαταληφθεί.

- Τα περισσότερα περίπτερα καταπατούν υπερτριπλάσιο χώρο από τον επιτρεπόμενο.

1914

Η όψη των περιπτέρων γίνεται ομοιόμορφη σε όλη τη χώρα: 0,70x0,70 μ.

1970

Έως τη δεκαετία αυτή οι διαστάσεις είχαν μεγαλώσει (1,30x1,50 μ.), ενώ είχαν εγκατασταθεί ρολά και ψυγεία.

2006

Οι διαστάσεις των περιπτέρων αυξήθηκαν κατά 20 πόντους. Οι καινούργιες είναι 1,50x1,70. Το εμβαδόν είναι 2,55 τ.μ.

2007

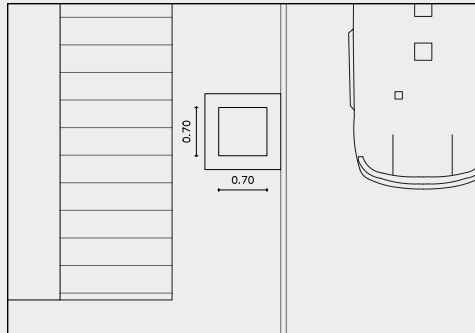
Ο Δήμος Αθηναίων επιτρέπει στα περίπτερα να καλύψουν με ρολά χώρο 4,25 τ.μ. και επιπλέον χώρο μέχρι τα 6,35 τ.μ. για δύο ψυγεία με την πληρωμή τέλους κατάληψης κοινόχρηστου χώρου.

A

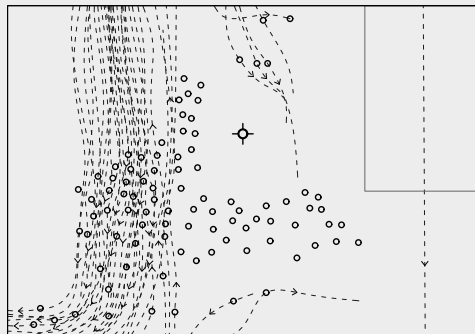
1

2

3

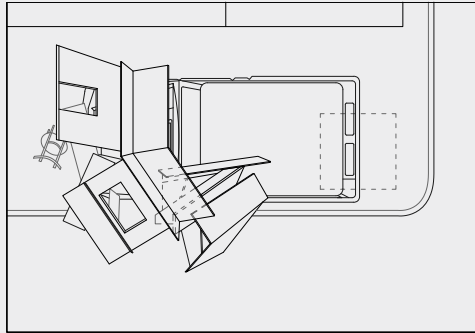

A

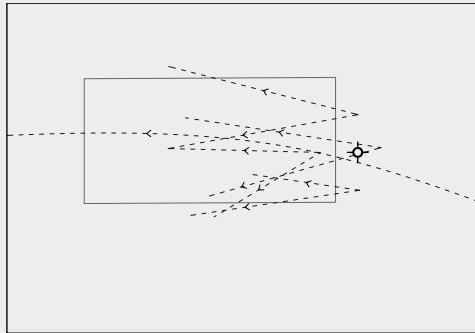
1

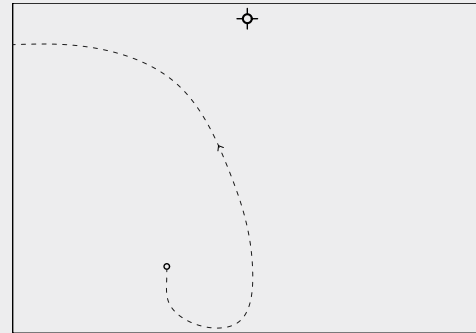
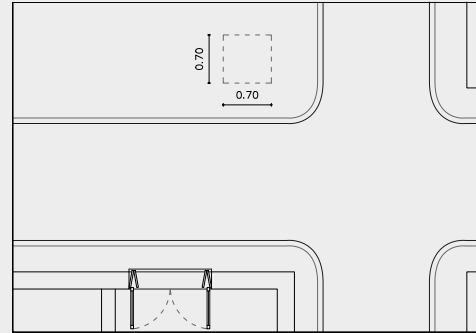
2

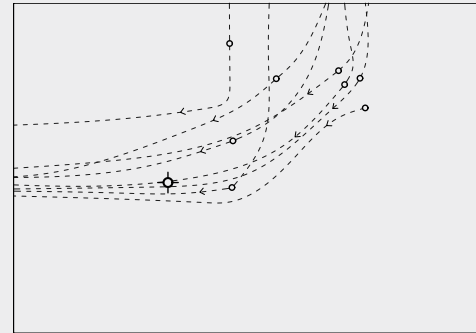
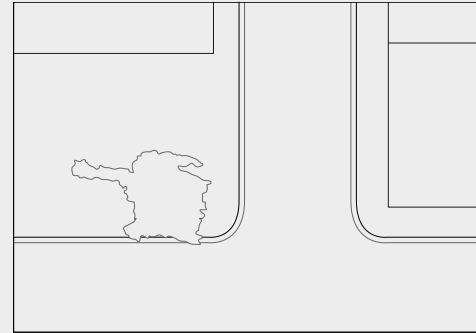
3

B

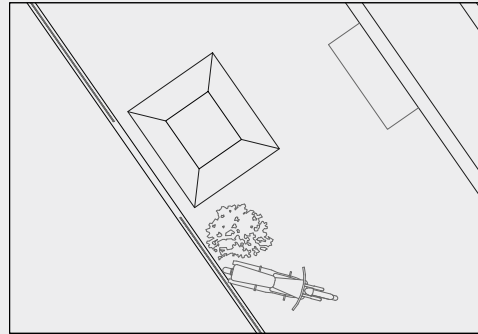
C

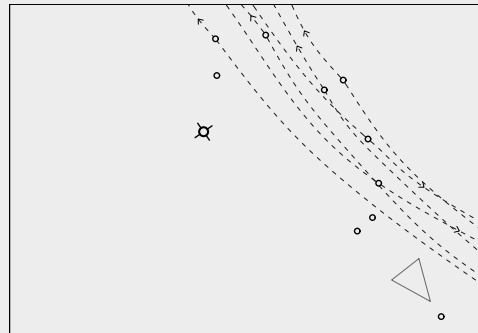
A

1

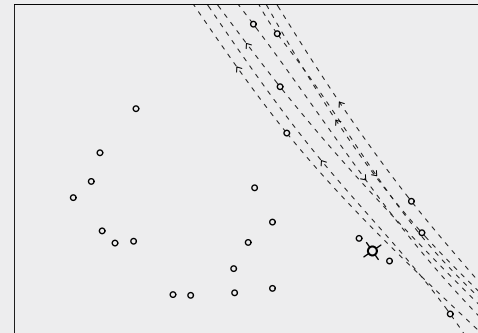
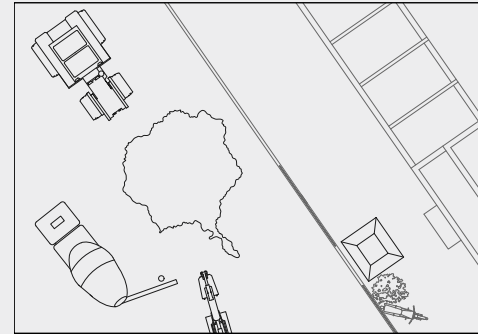

2

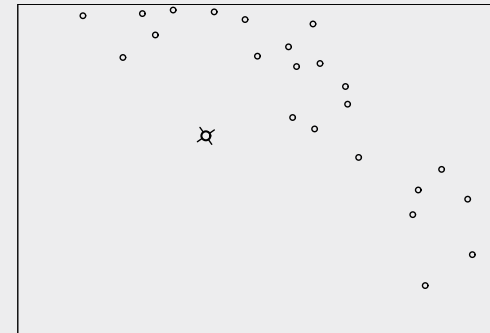
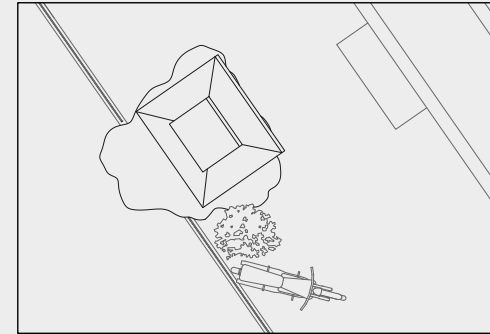

3

B

C

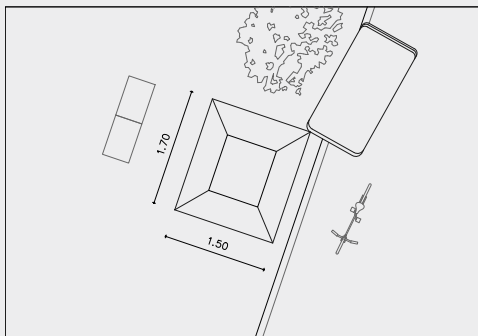

A

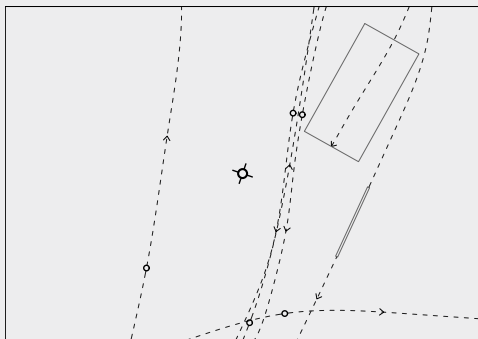
1

2

3

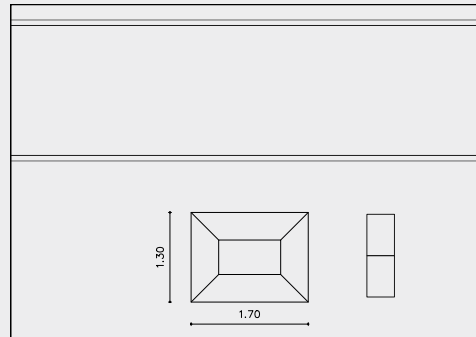

A

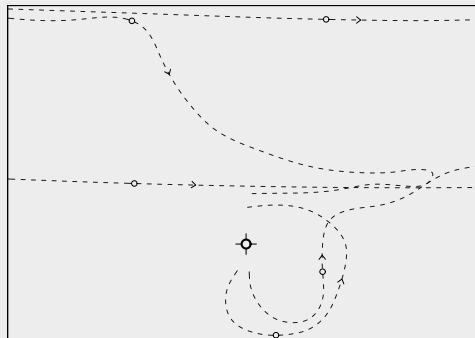
1

2

3

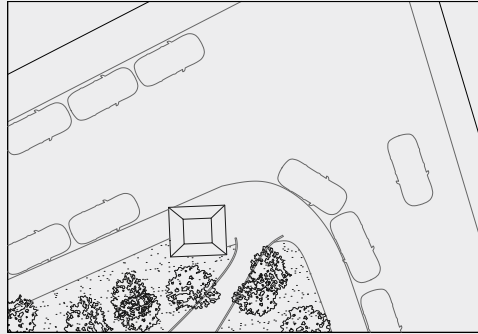

A

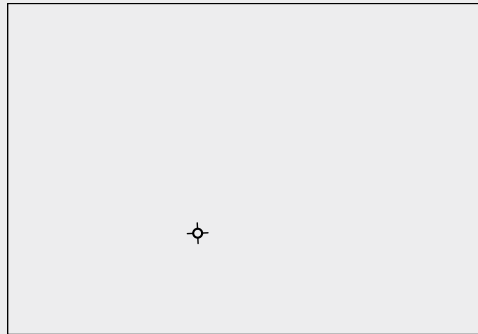
1

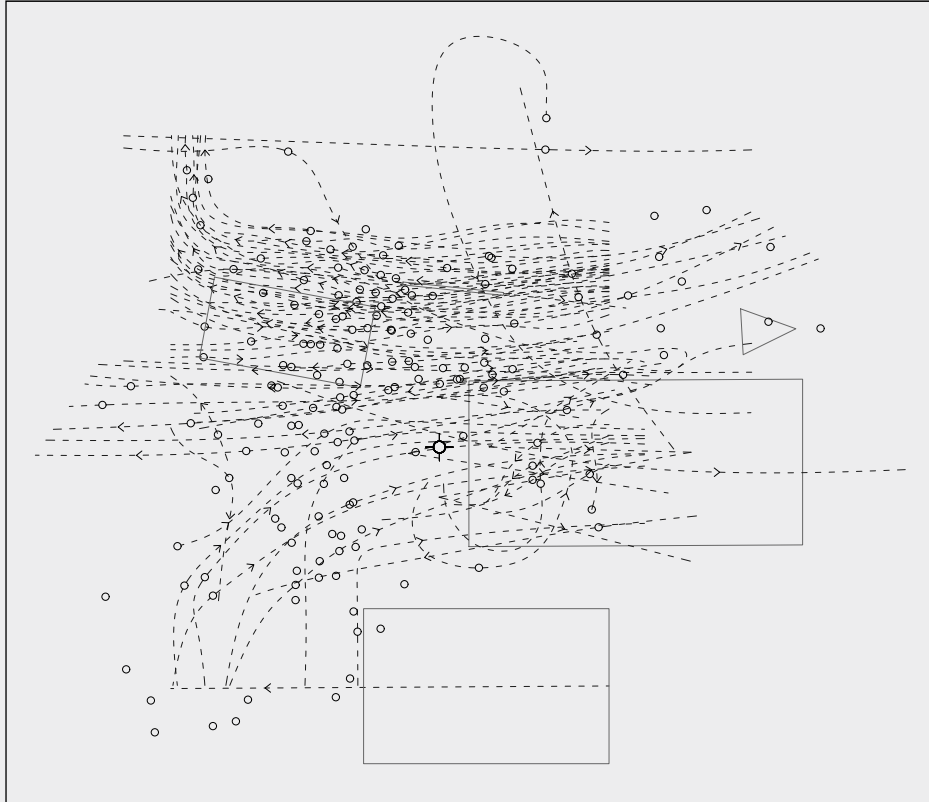

2

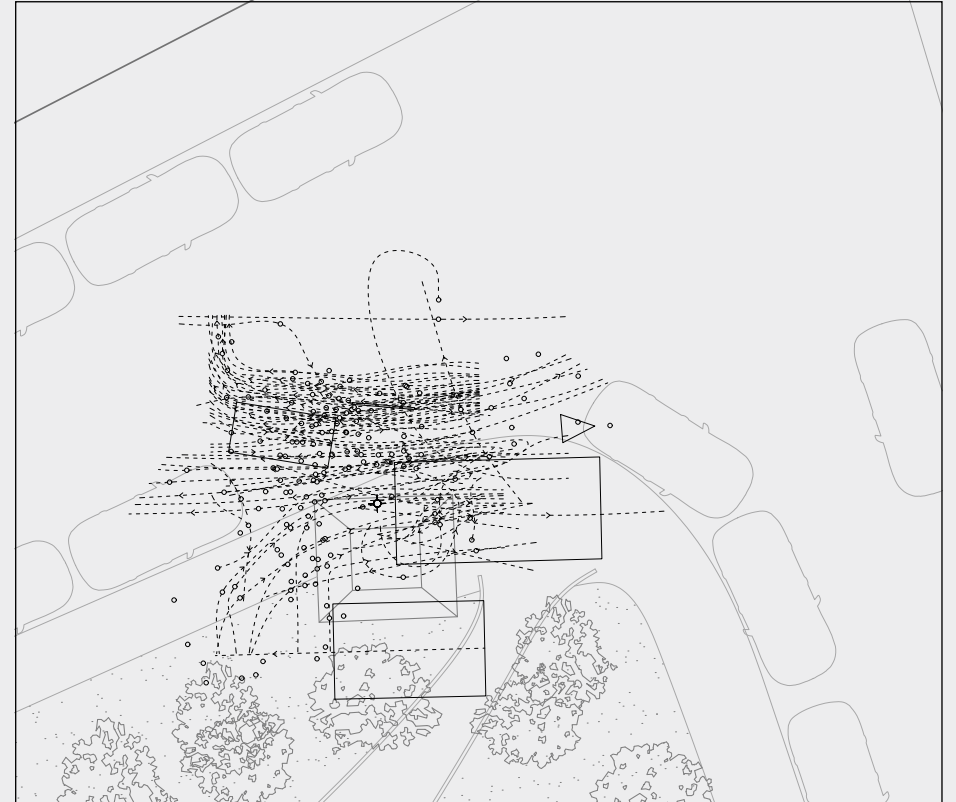

3

συνολική κίνηση γύρω από τα περίπτερα

εφαρμογή στο περίπτερο του άλσους

γιατί

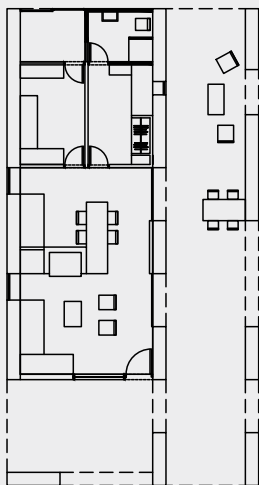
κατοικία στην Ανάβυσσο

Το γιατί βρίσκεται πίσω από το σταθμό των λεωφορείων ΚΤΕΛ, και σε προσιτή απόσταση από την λίμνη των Ιωαννίνων. Αν και είναι ορατό από τον σταθμό, η άγρια φύτευση που το περιβάλλει δεν το καθιστά εύκολα διακριτό για τους -υπό βιασύνη- περαστικούς. Για να το πλησιάσει κανείς πρέπει να διέλθει από τη γύρω αδιαμόρφωτη περιοχή μέσω μιας μικρής απόκρυφης σκάλας που βρίσκεται πίσω από σταθμευμένα λεωφορεία και αφού φτάσει στο μέτωπο της λίμνης, να αρχίσει να περπατά μέσα στο τοπίο προς το γιατί. Όπως και κάθε γιατί, και αυτό είναι δείκτης των οικονομικών συνθηκών που έφεραν τον ιδιοκτήτη στην απόφαση να το εγκαταλείψει σε αυτή την πρωταρχική κατάσταση. Ως ένα κομμάτι ελεύθερου κενού χώρου που συνυπάρχει με το τοπίο, δημιουργεί την εντύπωση ενός σχεδόν δημόσιου χώρου. Οριακά γυμνό, φθαρμένο και ντυμένο μόνο με ένα φωτεινού χρώματος μονωτικό υλικό, αλληλεπιδρά και καθάρει το περιβάλλον γύρω του -την πόλη, τη φύση, και την λίμνη.

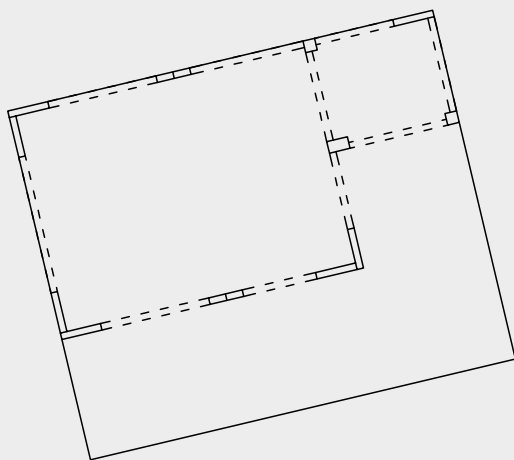
Το γιατί προκαλεί εκτός από την αμηχανία της παρατεταμένης ύπαρξής του, και μια μελαγχολία που δεν θα γίνει ένα "δοχείο ζωής" όπως προοριζόταν. Μέσα από τη σύγκριση της κλίμακας και των αναλογιών του με την θερινή κατοικία στην Ανάβυσσο του Άρη Κωνσταντινίδη, επιχειρείται να συλληφθεί και να σχεδιαστεί μια εικονική, ολοκληρωμένη εκδοχή του γιατίιού. Με την προβολή αυτής της υποθετικής εικόνας στο γιατί, εντείνεται η απόκλιση του τι δεν έγινε σε σχέση με αυτό που είναι.

Το γιατί στέκεται στον χρόνο σαν μια διαφορούμενη αρχιτεκτονική οντότητα που αντιστέκεται στην συνηθισμένη προδιαγεγραμμένη πορεία ενός μη ερειπωμένου κτίσματος. Αντί να ακολουθεί τον κύκλο της ζωής ενός αρχιτεκτονικού δοχείου, που δημιουργείται, βιώνεται-χρησιμοποιείται και σε βάθος χρόνου καταστρέφεται, βρίσκεται σε λήμπα και ενσαρκώνει δύο πραγματικότητες ταυτόχρονα. Η απουσία εκδηλώνεται ως παρουσία. Ο εσωτερικός χώρος παρουσιάζεται ως εξωτερικός. Η εν δυνάμει ιδιωτική χρήση καθίσταται δημόσια. Η φαντασία αναλαμβάνει τον ρόλο της μνήμης.

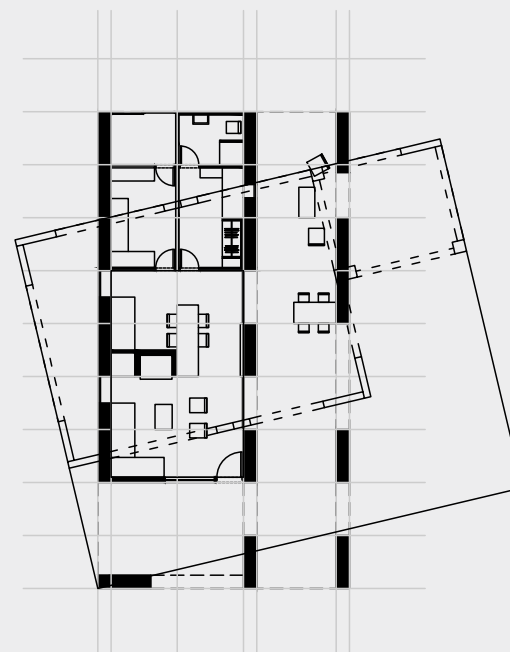

αποτύπωση κατοικίας στην Ανάβυσσο

αποτύπωση γαριού

διαδικασία σχεδιασμού κάτοψης

τοποθέτηση με βάση τον βορά

περιστροφή

διαδικασία σχεδιασμού κάτοψης

εφαρμογή

κεφάλαιο 3

terrain vague_
ο κοινότοπος τόπος

Η έννοια του terrain vague περιγράφει παραμελημένους και φαινομενικά κενούς χώρους μέσα στην πόλη που είναι δύσκολο να κατηγοριοποιηθούν- από κενά οικοπέδα και σιδηροδρομικές γραμμές μέχρι και έρημα αστικά τοπία και οριακούς δημόσιους χώρους. Μέσω της κατανόησης των παράδοξων συνθηκών που επικρατούν στα terrain vague, θα είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε καλύτερα το εύρος αυτών των ενδιάμεσων αστικών χώρων που βρίσκονται διαρκώς σε μια συνθήκη ρευστότητας. Τα terrain vague μας επιτρέπουν να εξετάσουμε τον χώρο που μας περιβάλλει στην καθημερινότητά μας, ανεξάρτητα από τα ταχύρρυθμα δίκτυα της εργασίας, του εμπορίου και της συγκοινωνίας.

Ο όρος terrain vague συνεπάγεται ότι η ετερογένεια, και η παραδοξότητα είναι ποιότητες που παράγουν νοήματα. Οι χώροι που μπορούν να χαρακτηριστούν έτσι διαφοροποιούνται από τα οργανωμένα και απόλυτα αστικά τοπία. Αναπαράγουν σε ένα βαθμό την αισθητική του ερειπίου και δεν πληρούν μια επίσημη λειτουργία, προκαλώντας μια αίσθηση μυστηρίου και ρίσκου.

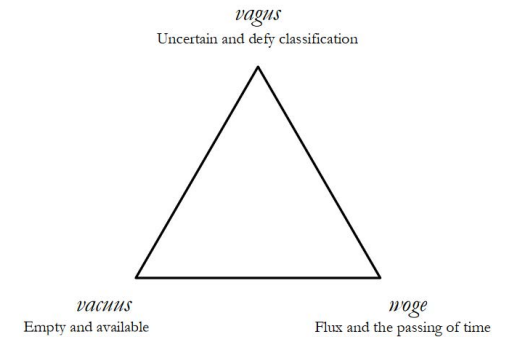

Man Ray, Le Terrain Vague, 1932

Αν και δεν υπάρχει ομοφωνία σε μια καθοριστική ποιότητα ή μορφή που να κάνει ένα χώρο terrain vague, μπορούν να εντοπιστούν κοινά στοιχεία ανάμεσα στις διαφορετικές θεωρίες: καταλαμβάνουν το περιθώριο της κοινωνίας και έχουν περιορισμένη ή καθόλου οικονομική παραγωγικότητα, προβάλλουν μια έλλειψη πληρότητας, και είναι αποτέλεσμα της ακρήστευσης, της εγκατάλειψης, ή της κατάληψης ενός αναπτυξιακού ή χωρικού χάσματος -δηλαδή που βρίσκεται σε ένα ενδιάμεσο στάδιο ανάπτυξης, ή που βρίσκεται χωρικά ανάμεσα σε διαφορετικού επιπέδου ανάπτυξης χώρων. Προκύπτουν από την αποσπασματική φύση των σύγχρονων πολεοδομικών νομοσχεδίων, των φορολογικών πολιτικών, και του περίσσειου χώρου.

Η ετυμολογία της φράσης φανερώνει τα χαρακτηριστικά που διέπουν το terrain vague. Το γαλλικό vague υποδηλώνει μια απελευθέρωση από περιορισμούς και ρυθμιστικούς όρους. Η ανακρίβειά του συνάδει με την ετεροτοπική σύλληψη όπου οι χώροι μπορούν να παράγουν πολλαπλές ερμηνείες ή παραδοξότητες. Αντιθέσεις κυριαρχούν στον χώρο όπως η άγρια φύση που κυριεύει τον αστικό ιστό, η δραστηριοποίηση στους κενούς χώρους και η αισθητική της ατέλειας.

Από τις γερμανικές ρίζες του woge που σημαίνει κύμα, το vague νοηματοδοτείται ως κίνηση, ρευστότητα, και περιοδικότητα.

Ένα τοπίο, υπό αυτή την έννοια, δεν είναι πια στατικό -αντίθετα βρίσκεται διαρκώς στο όριο της μεταβολής, καθώς άνθρωποι και οι διεργασίες της φύσης δρουν σε αυτά επανελλειμένα. Τα τοπία αυτά μπορεί να είναι σε αυτή την συνθήκη για ώρες ή χρόνια. Σε αυτό το χρονικό διάστημα όπου η χρησιμότητά τους είναι σε αναστολή, η terrain vague συνθήκη αποτελεί ένα κατώφλι που συνδέει και διαχωρίζει αυτό που ήταν και αυτό που θα γίνουν.

Η έννοια του vacuus (από τα λατινικά, η ρίζα vacuum) σημαίνει ότι κάτι είναι κενό και διαθέσιμο. Το terrain vague μπορεί να ειπωθεί ως ένα δοχείο έτοιμο να υποδεχθεί οποιαδήποτε ερμηνεία, είτε αισιόδοξη είτε απαισιόδοξη. Επιτρέπουν έτσι στον οποιοδήποτε να οικειοποιηθεί αυτά τα τοπία με ανεπίσημες χρήσεις.

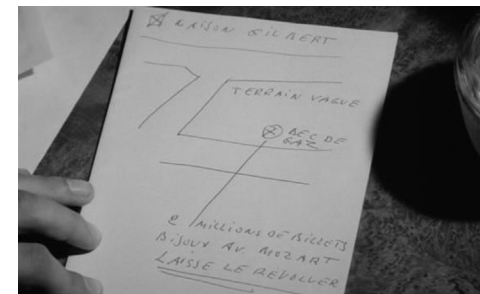
Η πρώτη σκάνος της ταινίας του Melville "LE DOULLOS (THE FINGER MAN)" μεταφέρει τον θεατή σε μια απόμερη περιοχή. Ένας από τους δυο πρωταγωνιστές εισέρχεται σε μια απομονωμένη κατοικία στα προάστια της πόλης, γκρεμίζει ένα φράχτη και θάβει το φονικό όπλο και τα κλοπιμαία σε ένα τμήμα του έρημου τόπου. Αργότερα, υποδεικνύει την τοποθεσία του σημείου στον συνεργό του σημειώνοντας το σε έναν αυτοσχέδιο χάρτη, σαν κρυμμένος θησαυρός, με κεφαλαίους χαρακτήρες ως "TERRAIN VAGUE". Ο συνεργός, πηγαίνει στο σημείο για να ανακτήσει τα θαμμένα αντικείμενα. Η χαρτογράφηση και περιγραφή της παραμελειμένης περιοχής μπορεί να την μετατρέψει σε ένα πόλο έλξης από πιθανούς περιηγητές.

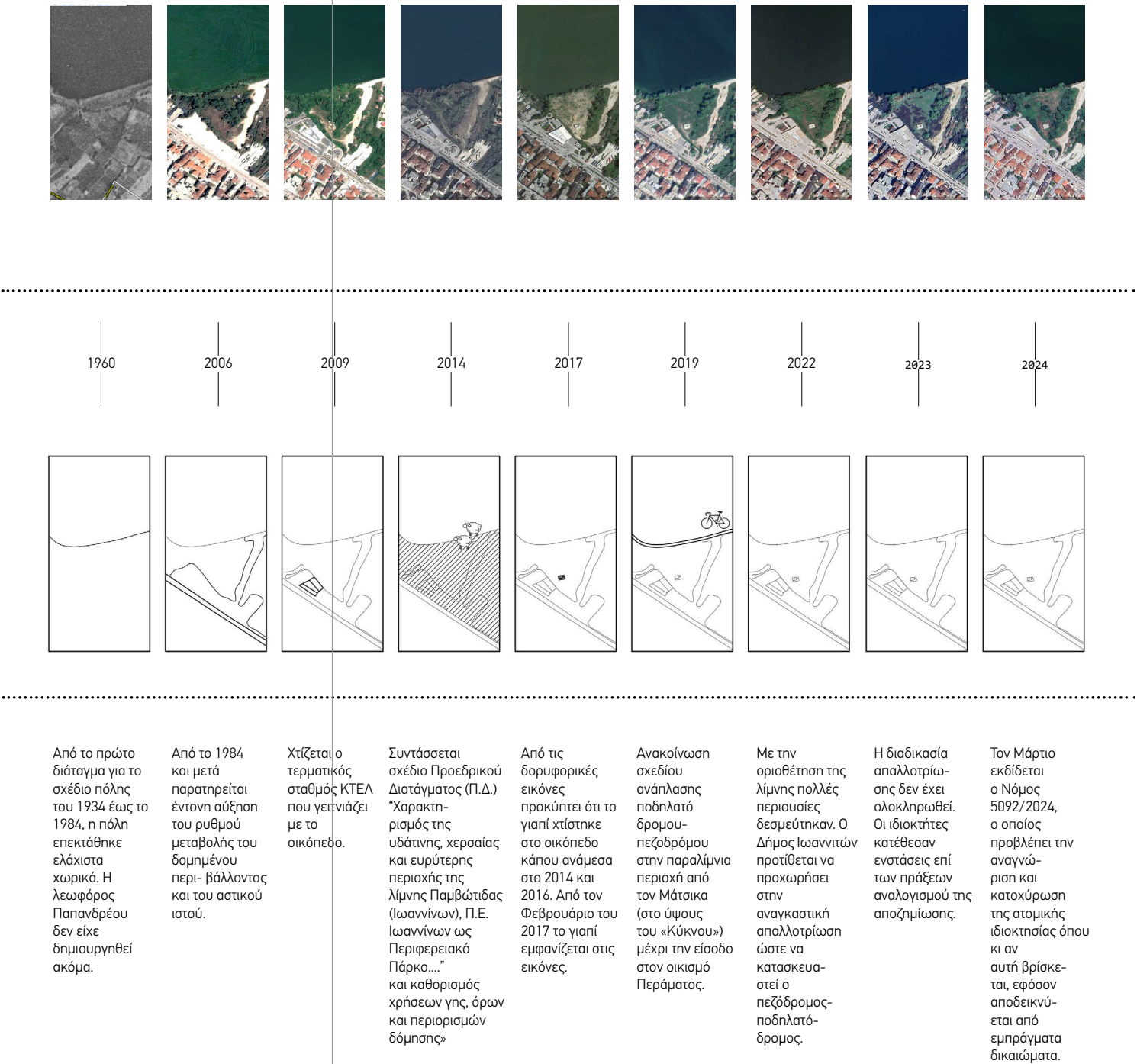
Για να κατανοήσουμε ποιος μπορεί να ενδιαφερθεί για την αναζήτηση και εξερεύνηση αυτών των χώρων χρειάζεται μια διερεύνηση του προφίλ του πιθανού περιηγητή. Μια απάντηση θα μπορούσε να είναι ο flâneur, όμως ο χαρακτήρας του είναι πιο χαλαρός και ανυποψίαστος για να παρατηρήσει την ύπαρξή τους. Καλύτερος υποψήφιος θα ήταν ο vagabond ή drifter (rôdeur) -που εντοπίζεται τον 19ο αι.- και ο οποίος σύμφωνα με τον Walter Benjamin έρχεται σε αντίθεση με τον κλασικό flâneur. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια μοναχική φιγούρα που έχει απομακρυνθεί από το πλήθος. Χαρακτηριστικά του είναι η συνήθεια να περιφέρεται άσκοπα, ένα είδος vagabond (περιπλάνησης) — λέξη που προέρχεται από το λατινικό vagus — και μιας μανιακής σχέσης με το αστικό περιβάλλον, που προέρχεται από τον ενθουσιασμό του με τα φθαρμένα ή αποκρουστικά πράγματα. Υπάρχει πάντα κάτι ύποπτο στον drifter, ιδιαίτερα όταν βρίσκει τον εαυτό του σε ένα terrain vague.

βιβλιογραφία

- Chan, Stuart. "Dilemmas and Delights of Designing with Terrain Vague and Postmodern Concepts". University of Guelph, Canada, 2015.
- Nitsch, Wolfram. "Terrain Vague. Poetics of the Urban Interspace in French Modernity". Bauhaus-Universität Weimar, 2011. (DOI: <http://dx.doi.org/10.25969/mediarep/17101>.)
- Barron, Patrick, Mariani, Manuela. Terrain Vague: Interstices at the Edge of the Pale. London: Routledge, 2013.

Jean-Pierre Melville, LE DOULLOS, 1963

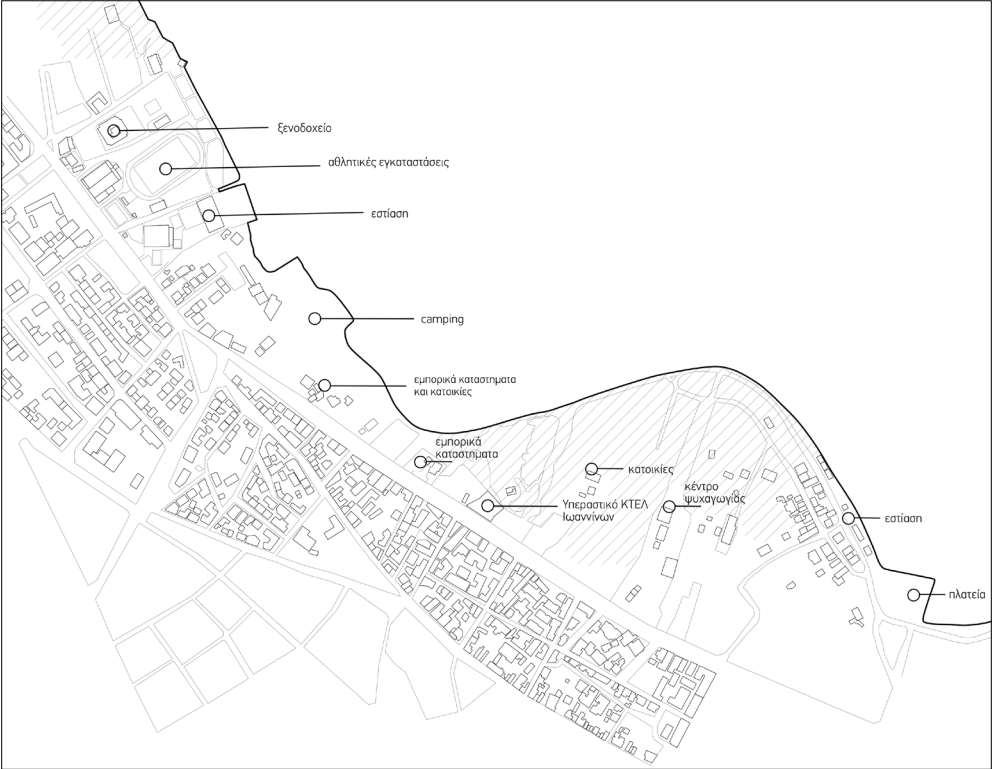

ένταση ήχου

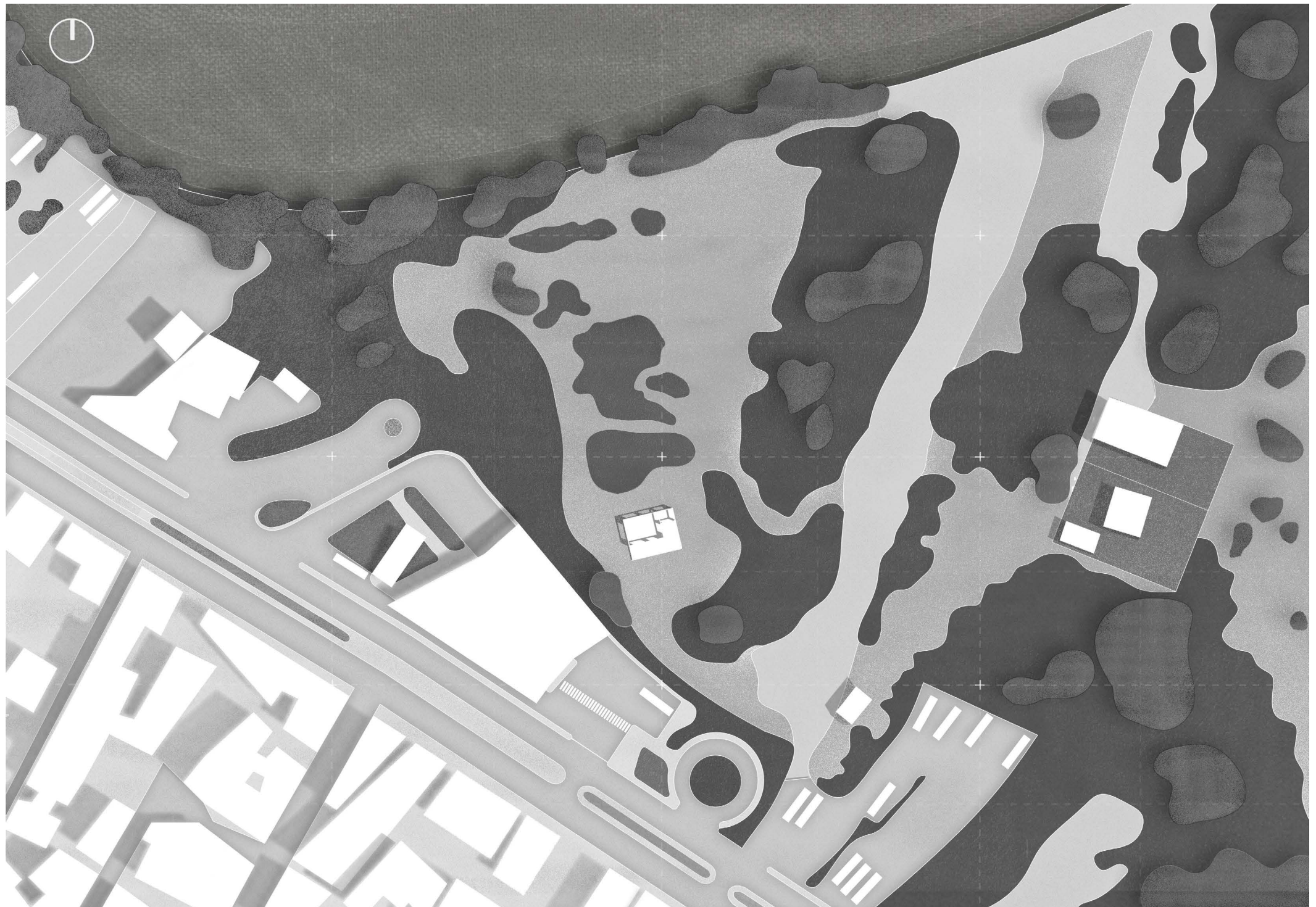

παραλίμνιες χρήσεις

μεταβολή φύτευσης

Ημ/νία: 20 Ιανουαρίου 2024

Ώρα : 3 το μεσημέρι

Καιρός: ψιλή βροχή

Βρισκόμαστε στο πεζοδρόμιο μπροστά από τον χώρο που είναι σταθμευμένα τα λεωφορεία σε κοντινή εμβέλεια από το ΚΤΕΛ. Πάνω σε ένα κομμάτι φράχτη, που ορίζει το οικοπέδο, αναγράφεται σε μια πινακίδα:

"ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ - ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ."

Προσπερνώντας την, περπατάμε μέσα από τα λεωφορεία με κατεύθυνση εγκάρσια στην λεωφόρο Παπανδρέου. Φτάνοντας στην άκρη του οικοπέδου, συνειδητοποιούμε ότι βρισκόμαστε πιο ψηλά από έναν χωματόδρομο που οδηγεί στο μέτωπο της λίμνης.

Η λίμνη μοιάζει να βρίσκεται πιο κοντά μας, απ' ότι αποδεικνύει η πραγματική απόσταση που πρέπει να διανύσουμε για να την φτάσουμε. Κατεβαίνοντας μια μεταλλική σκάλα, τα πρώτα στοιχεία που μας περιβάλλουν είναι η άγρια φύτευση στα αριστερά μας και μια ισόγεια κατοικία στα δεξιά μας. Ο χώρος που απλώνεται μπροστά μας κατέστη κρυμμένος από το επίπεδο του δρόμου και τις ιδιωτικές χρήσεις που εμποδίζουν την ορατότητα και δυσκολεύουν την πρόσβαση σε αυτόν. Τα κτίρια και οι οριοθετήσεις της πόλης καταργούν οποιαδήποτε σχέση με το παραλίμνιο μέτωπο.

Στρέφοντας το βλέμμα μας στα αριστερά, μπορούμε να διακρίνουμε στο βάθος ένα εγκαταλελειμμένο γιαπί.

Τα δέντρα και η άγρια φύτευση κρύβουν μέρος του γιαπιού και εμποδίζουν την πρόσβαση σε αυτό και στο οικόπεδο που το περιβάλλει.

Στον χωματόδρομο, εντοπίζουμε άλλα αντικείμενα, όπως μια αυτοσχέδια κατασκευή που φαίνεται να χρησιμοποιήθηκε ως καλύβα.

Το ύψος της καλύβας βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με αυτό των αγριόχορτων, γεγονός που δεν την καθιστά ορατή από μακρινή απόσταση. Φαίνεται να έχει κατασκευαστεί από καλαμιές, μιας και μπορεί κανείς να βρει πολλές στην παραλίμνια όχθη.

Η δομή της καλύβας συνίσταται από ένα πλέγμα από οριζόντιες και κάθετες καλαμιές και μια δίρριχτη στέγη. Η πρόσοψη της καλύβας, στην οποία υπάρχει και ένα κινούμενο χώρισμα που φαίνεται να έχει τον ρόλο της πόρτας, είναι ντυμένη με ένα πλαστικό αδιάβροχο κάλυμμα. Άλλα τμήματα της κατασκευής καλύπτονται από διαφημιστικές αφίσες και χαρτόνια οντουλέ. Γύρω από την καλύβα υπάρχουν διάφορα αντικείμενα όπως καρέκλες, κουτιά, καφάσια, κούτσουρα, σακούλες, κουβέρτες.

Στο τέλος του χωματόδρομου, φτάνοντας στο παραλίμνιο μέτωπο, βρίσκονται μερικά παρκαρισμένα αυτοκίνητα. Στρίβοντας αριστερά βρίσκουμε μια άτυπη είσοδο στο οικόπεδο.

Απομακρυνόμαστε από την λίμνη και περπατάμε στο τοπίο με προορισμό το γιαπί που γειτνιάζει με το ΚΤΕΛ.

Η άγρια φύτευση, πυκνώνει
γύρω από το γιαπί και δυσκο-
λεύει την πρόσβαση σε αυτό.

7 / 8

Ανεβαίνοντας στο γιαπί,
παρατηρούμε τα κάδρα που δη-
μιουργεί στην πόλη και στην
φύση.

8 / 8

κεφάλαιο 4

αφηγηματικά non site_
τρία χωρικά επεισόδια

πρόταση

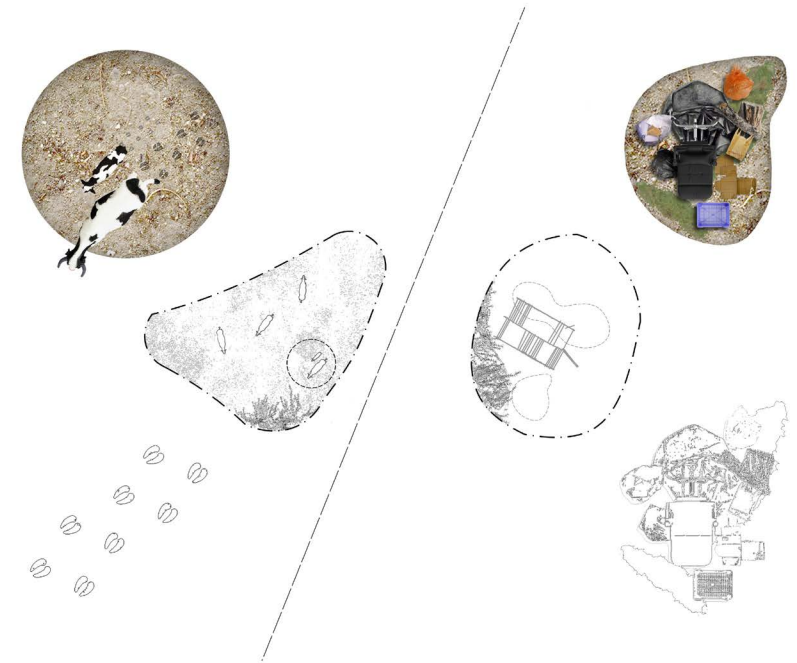
Με μία σειρά έργων που ονομάζονται non-sites ο Robert Smithson εισήγαγε έναν τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να μιλήσει κανείς, για ένα τόπο μέσω ενός μη τόπου. Στο έργο του “A Non-site (Franklin, New Jersey)” (1968) μετέφερε πέτρες από μια εγκαταλελειμμένη περιοχή του New Jersey στον εσωτερικό χώρο μιας γκαλερί, τοποθετώντας τις μέσα σε δοχεία που αναπαράγουν τα γεωγραφικά ίχνη της αρχικής τοποθεσίας. Επιστρατεύουμε αυτή την λογική των έργων του Smithson και την έννοια της συνδιαλλαγής του τόπου και μη τόπου, δηλαδή την ιδέα της μεταφοράς μέρους στοιχείων από τον τόπο που μελετήσαμε σε έναν άλλον (ή κανένα), με την μορφή τριών χωρικών επεισοδίων. Κάθε επεισόδιο πραγματεύεται μία διαφορετική χωρική ποιότητα του αρχικού τόπου που προέκυψε από μία διαφορετική παρατήρηση κάθε φορά.

Κατά την επίσκεψή μας στην περιοχή εντοπίσαμε στοιχεία που μας φανερώνουν ότι κάποιες εφημερες δράσεις έχουν συμβεί εκεί. Ένα από αυτά είναι η αυτοσχέδια καλύβα που ανακαλύψαμε εξωτερικά του οικοπέδου. Εικάζουμε ότι κάποιος βάγκαμποντ ή αλλιώς πλανόδιος, κατασκεύασε την καλύβα με τις καλαμιές που βρήκε στην όχθη της λίμνης και δημιούργησε έτσι ένα στατικό, πιο μόνιμο σημείο σαυτών τον χώρο, διακόπτοντας προσωρινά την περιπλάνησή του. Ανατρέποντας την αρχική μας θεωρία, προκύπτει το ερώτημα του γιατί ο πλανόδιος επέλεξε να δημιουργήσει ένα δικό του στατικό χώρο στο οικόπεδο, ενώ, σε πολύ κοντινή απόσταση βρίσκεται το εγκαταλελειμμένο γιαπί. Τα αντικείμενα και οι ρύποι μέσα και γύρω από την καλύβα ενισχύουν τον συλλογισμό ότι κάποιος για περιορισμένο χρονικό διάστημα χρησιμοποίησε αυτή την καλύβα, η οποία εγκαταλείφθηκε λόγω των καιρικών συνθηκών. Στη δεύτερη επίσκεψή μας μετά από μερικούς μήνες, η καλύβα είχε απομακρυνθεί από το σημείο, χωρίς να απομένει κανένα ίχνος της.

Μετά σχεδόν ιατροδικαστικά είδαμε στο έδαφος και τα ίχνη κάποιων ζώων που έμοιαζαν μηρυκαστικά. Κάναμε συνειρμικά την νοσηματοδότηση των ζώων ως βάγκαμποντ. Τελικά το αρχικό προφίλ που νομίζαμε ότι ήταν ο πλανόδιος ήταν παραπλανητικό. Με το σκεπτικό ότι ο βάγκαμποντ δεν θα έφτιαχνε ένα κατάλλυμα ίσως τα ζώα να ήταν περισσότερο βάγκαμποντ από τον άνθρωπο.

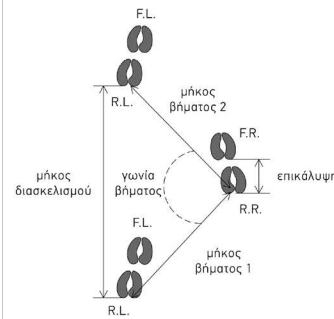
Θέλοντας να παγώσουμε αυτά τα ίχνη και να αντιστρέψουμε την αντιμετώπιση που έχουν συνήθως να περνάνε αδιάφορα, δημιουργούμε μια καλουπωμένη modular επιφάνεια τοπίου όπου αποτυπώνουμε τα ίχνη των δράσεων που καταγράψαμε. Η μεγάλης έκτασης ενδυνάμει κίνηση των ζώων και η καλύβα συμπιέζονται σε μια μικρής έκτασης επιφάνεια εδάφους. Για τον σκοπό αυτό, όλη αυτή η δραστηριότητα συνοψίζεται στο αποτύπωμα του βαδίσματος ενός ζώου και στα αποτυπώματα από τις καλαμιές της καλύβας. Τα κομμάτια του ένθετου τοπίου χωρίζονται με βάση έναν κάνναβο 80x80 εκ. Παρατηρώντας την επιφάνεια μπορεί κανείς να μπει στο ρόλο του αρχαιολόγου, προσπαθώντας να εξιχνιάσει την προέλευση των αποτυπωμάτων, η οποία δεν μπορεί να εξακριβωθεί με βεβαιότητα.

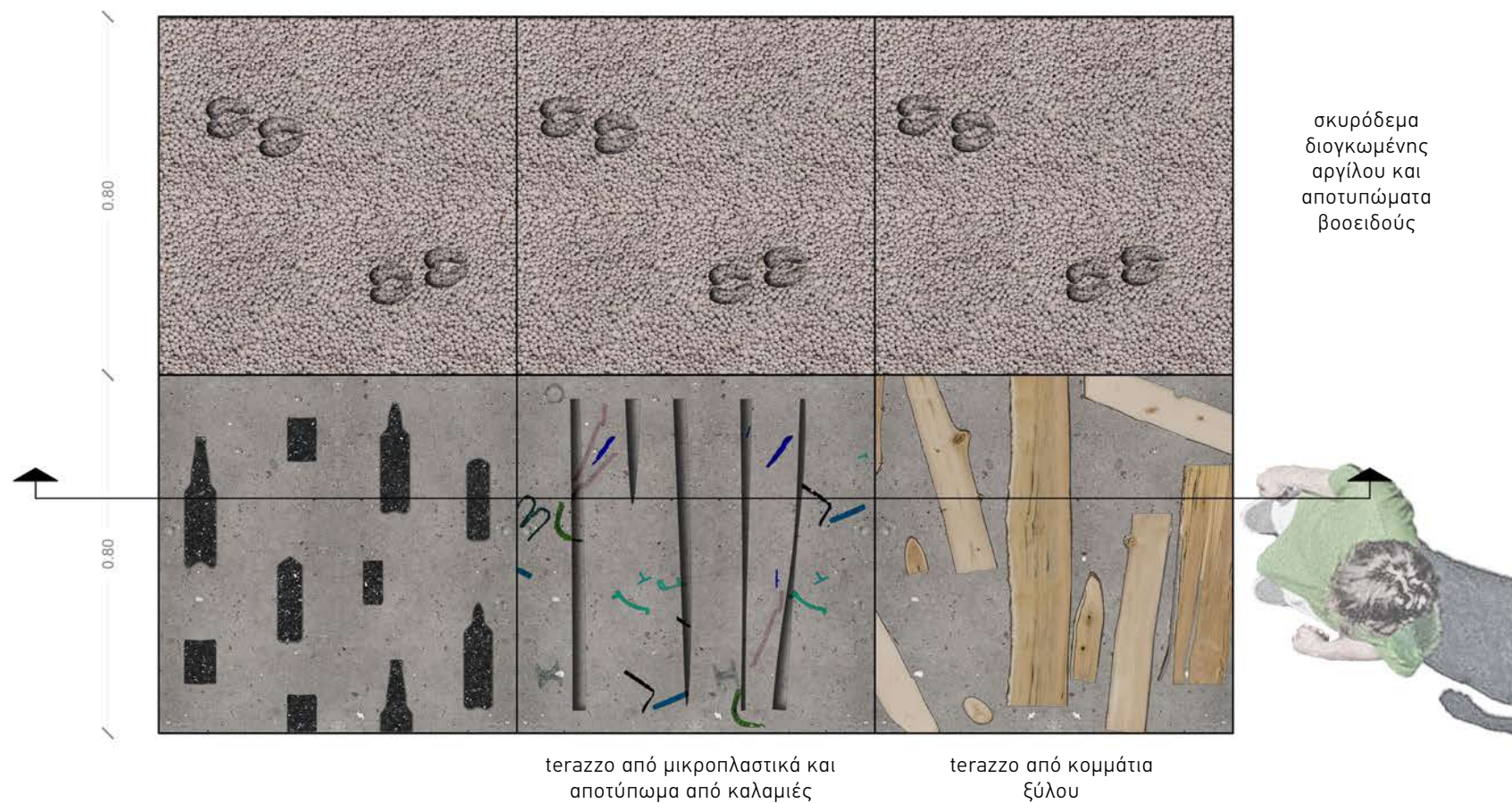
Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν είναι σκληρά γιατί υποδηλώνουν την μνημειοποίηση αυτών των κοινότοπων δράσεων, που η τοποθεσία και η διάρκειά τους καθιστά απαραίτητες. Για τα ίχνη της καλύβας χρησιμοποιείται terazzo από μικροπλαστικά και ρύπους που βρήκαμε στην περιοχή γύρω από αυτήν (ξύλο, μπουκάλια) και για τις πατημασιές των ζώων σκυρόδεμα διογκωμένης αργίλου από το χώμα της περιοχής. Με την σκέψη ότι αυτό το έδαφος θα μπορούσε να συμπληρώνεται και να επεκτείνεται σύμφωνα με τα νέα ευρήματα του ίδιου ή διαφορετικών τόπων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα νομαδικό α-μνημείο για πλανόδιους που μπορεί να υπάρχει σε πολλά μέρη ταυτόχρονα.

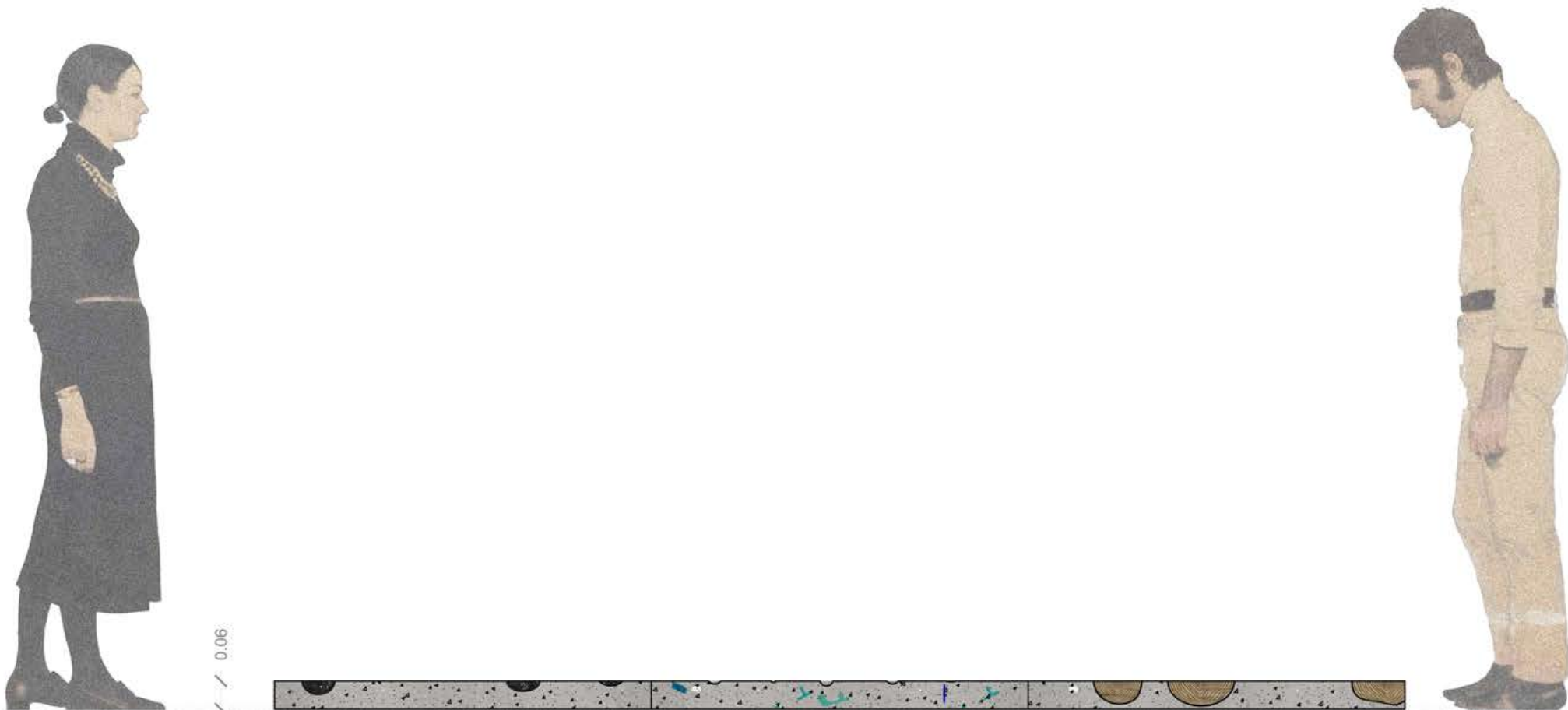
κίνηση βοοειδών

site: αποτυπώματα

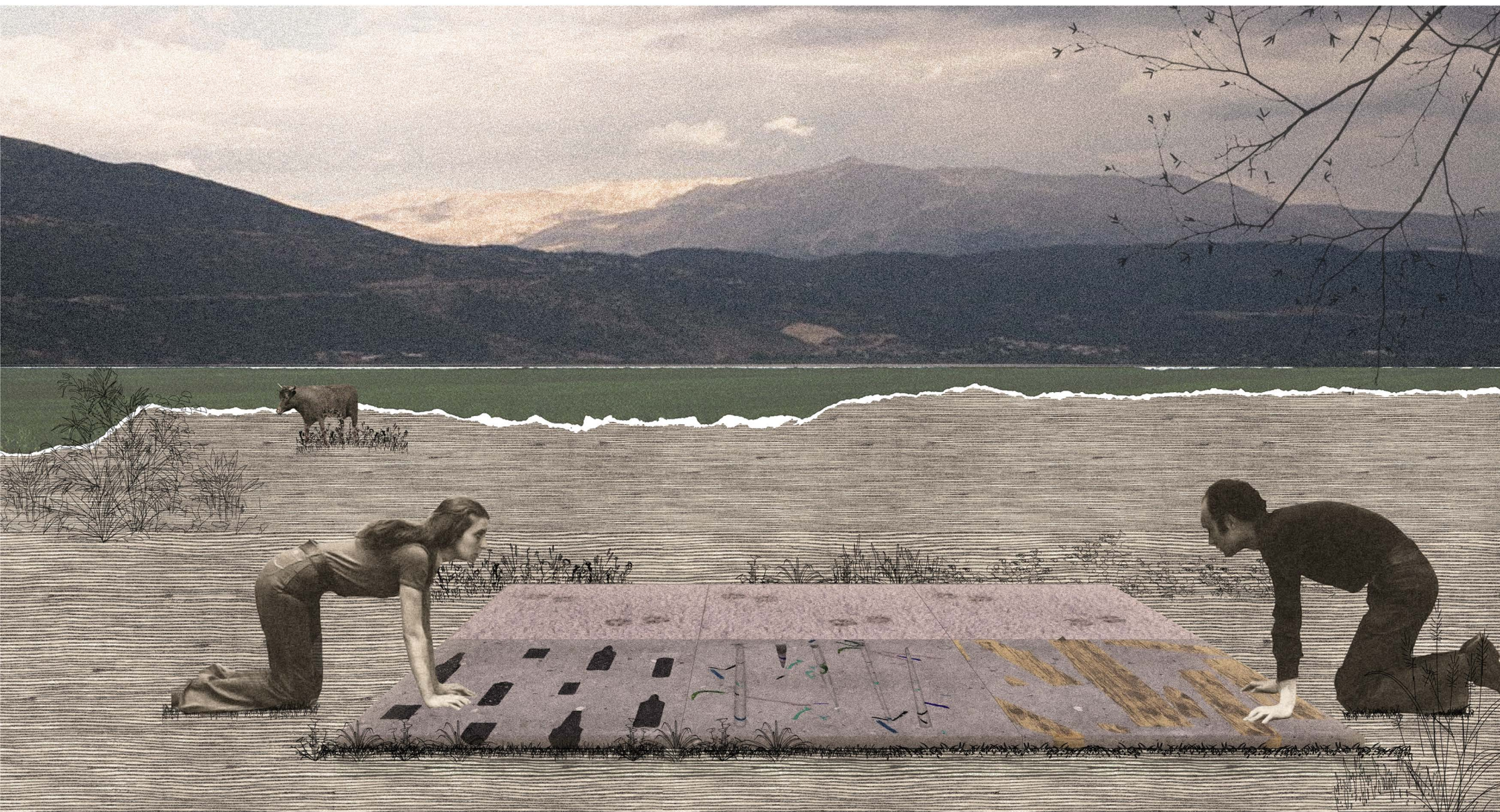

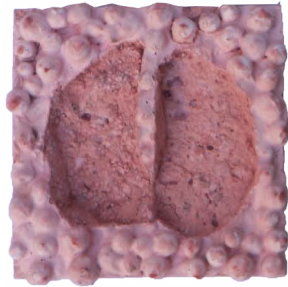

κάτοψη

τομή

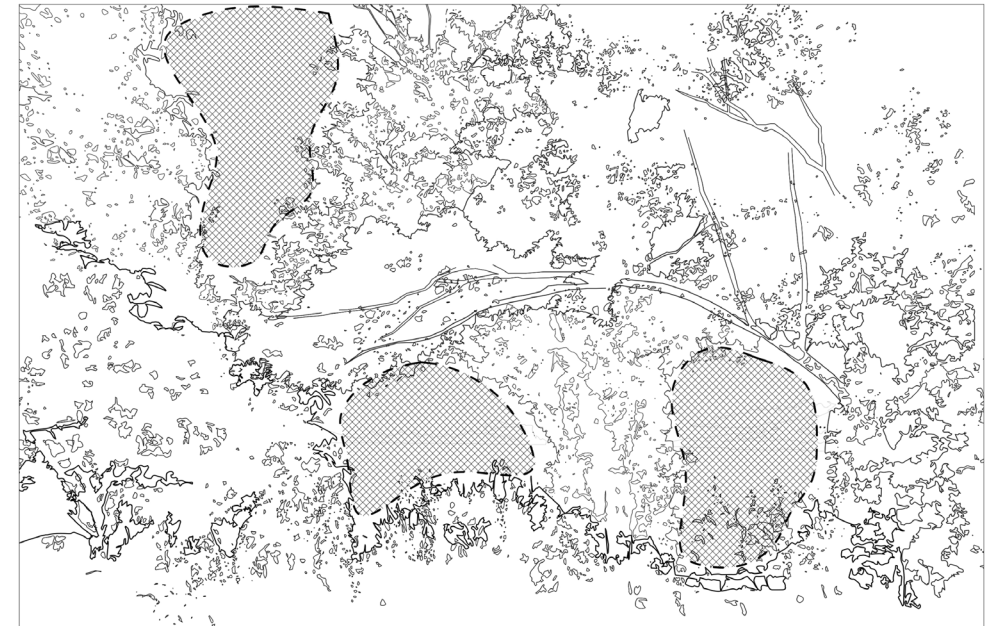
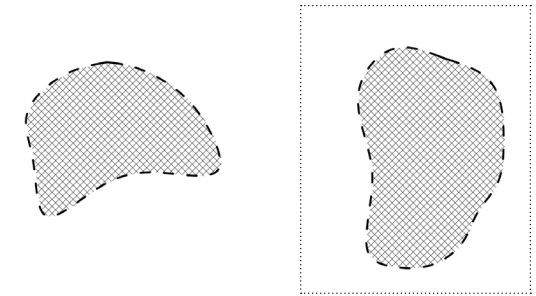
Αφετηρία για το απάγκιο ήταν η αίσθηση της απομόνωσης που βιώσαμε κατά την επίσκεψή μας στην περιοχή. Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην δημιουργία αυτής της αίσθησης είναι η υψηλή περιμετρική βλάστηση αλλά και η υψομετρική διαφορά από την πλευρά που εκτείνεται η πόλη. Λόγω των παραπάνω χαρακτηριστικών, εσωτερικά της περιοχής μελέτης παρατηρούμε περιορισμένη ορατότητα και σημαντική μείωση του ήχου.

Η λέξη απάγκιο κυριολεκτικά σημαίνει τόπος προφυλαγμένος από ανέμους, απάνεμος, ενώ μεταφορικά χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα χώρο προστασίας, ένα καταφύγιο. Σχεδιαστικά μεταφράσαμε αυτή την συνθήκη ως ένα περίβλημα που προορίζεται για ένα άτομο. Ως ένας απάγκιος χώρος, προστατεύει από τους εξωτερικούς παράγοντες υλικούς και άυλους και δημιουργεί ένα χώρο νοητικής ανάπαυλας. Το σχήμα προκύπτει από τους σχηματισμούς που δημιουργούν τα κενά ανάμεσα από τις φυλλωσιές του οικοπέδου.

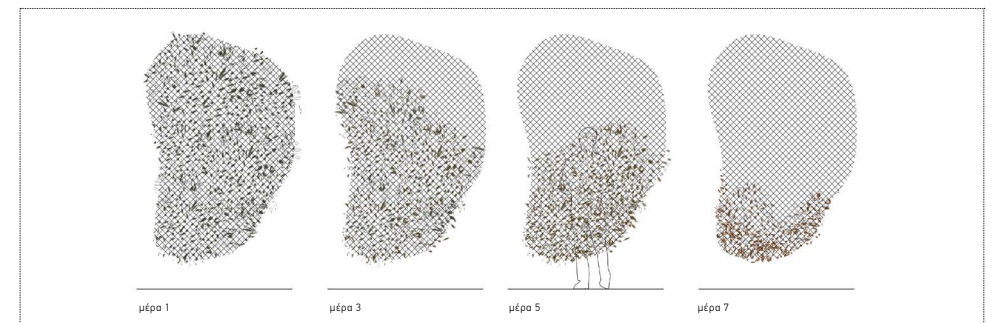
Η κατασκευή αποτελείται από έναν ελαφρύ μεταλλικό σκελετό, πάνω στον οποίο δένονται δύο στρώσεις από ένα εύκαμπτο συρμάτινο πλέγμα. Στο εσωτερικό κενό του πλέγματος στοιβάζονται φύλλα που συναντώνται στα δέντρα της περιοχής (πλατάνια, λεύκες, ιτιές). Παρόμοια τεχνική χρησιμοποιείται στα συρματοκιβώτια ή ζαρζανέτια (serazaneti). Πρόκειται για συρμάτινα κουτιά από πλέγμα τα οποία γεμίζονται με πέτρες ή άλλα φυσικά υλικά και χρησιμοποιούνται εδώ και αιώνες,

πλαισιωμένα ως στρατιωτικές οχυρώσεις, και στη σύγχρονη εποχή κυρίως για έργα προστασίας όπως συγκράτηση αναχωμάτων, ενίσχυση εδάφους και υδατοφραγμάτων. Ακόμη, έχουν χρησιμοποιηθεί και ως φράγματα ήχου.

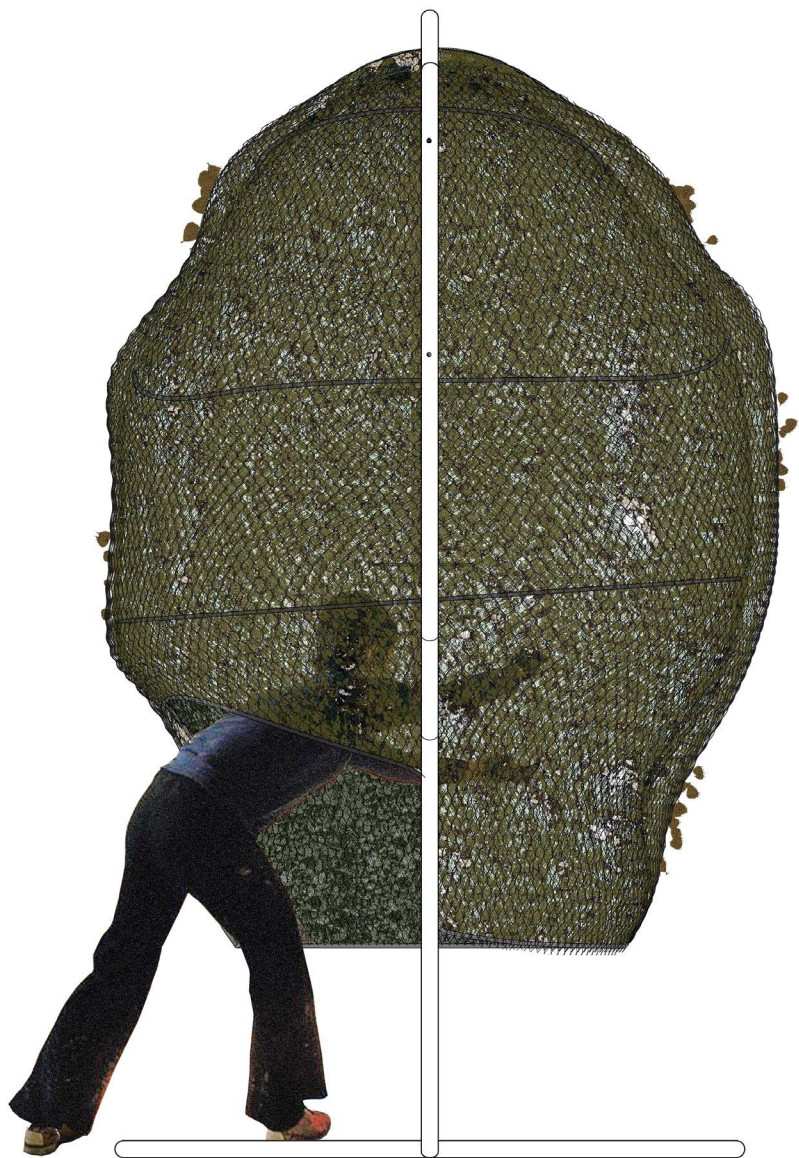
Τα φύλλα, εκτός από την ελάτωση του ήχου, λειτουργούν και ως οπτικό εμπόδιο αφού επιτρέπουν μερικώς μόνο τις ακτίνες του ήλιου να εισέλθουν εσωτερικά. Δημιουργούν μια συνθήκη η οποία στα Ιαπωνικά περιγράφεται με την λέξη komorebi. Το komorebi για τους Ιάπωνες είναι ο «χορός» ανάμεσα στην σκιά και το φως. Η σταδιακή συρρίκνωση των φύλλων από την ξήρανσή τους και η αλλαγή του χρώματος και της υφής τους, υποδεικνύει το πέρασμα του χρόνου. Ανάλογα τη χρονική στιγμή που ο παρατηρητής θα το επισκεφθεί, βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο αποσύνθεσης.

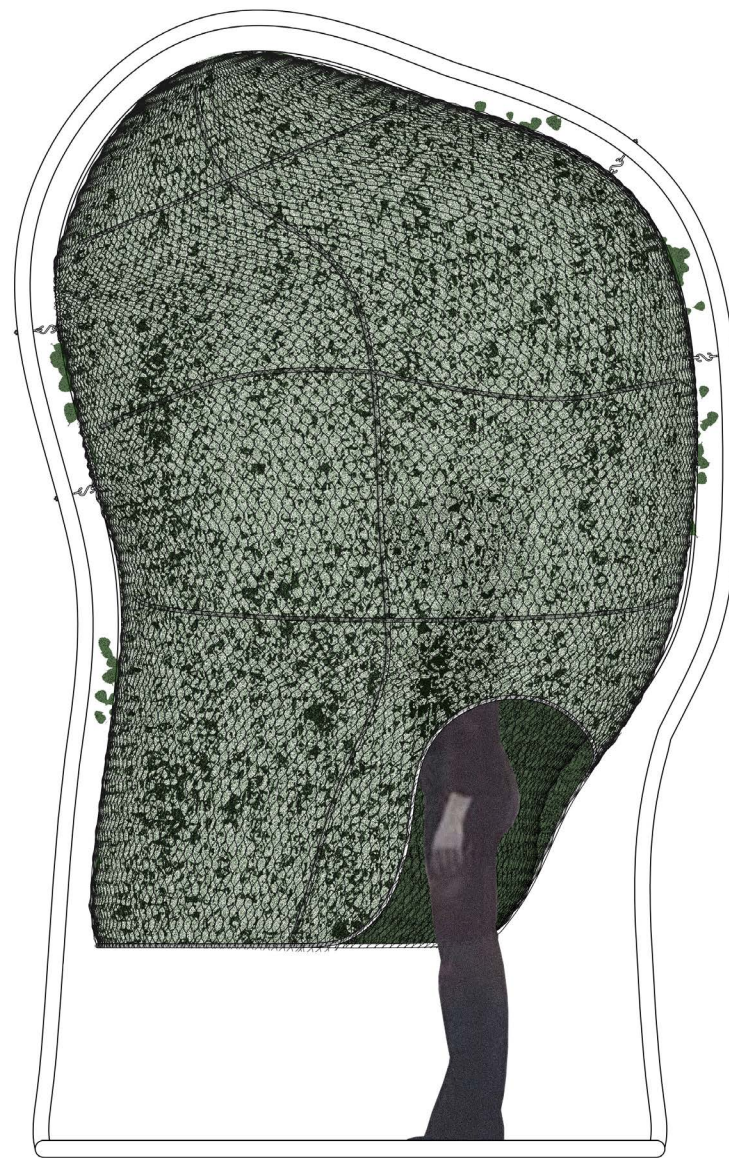
site: ίχνη φυλλωσιάς

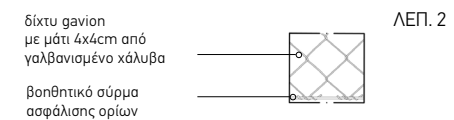
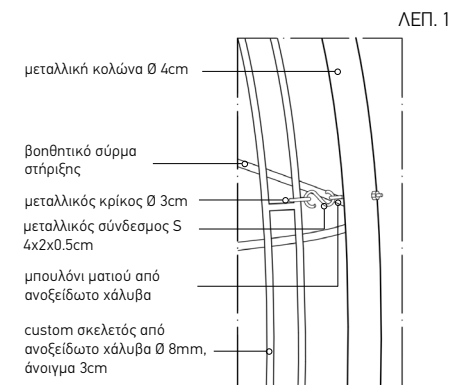
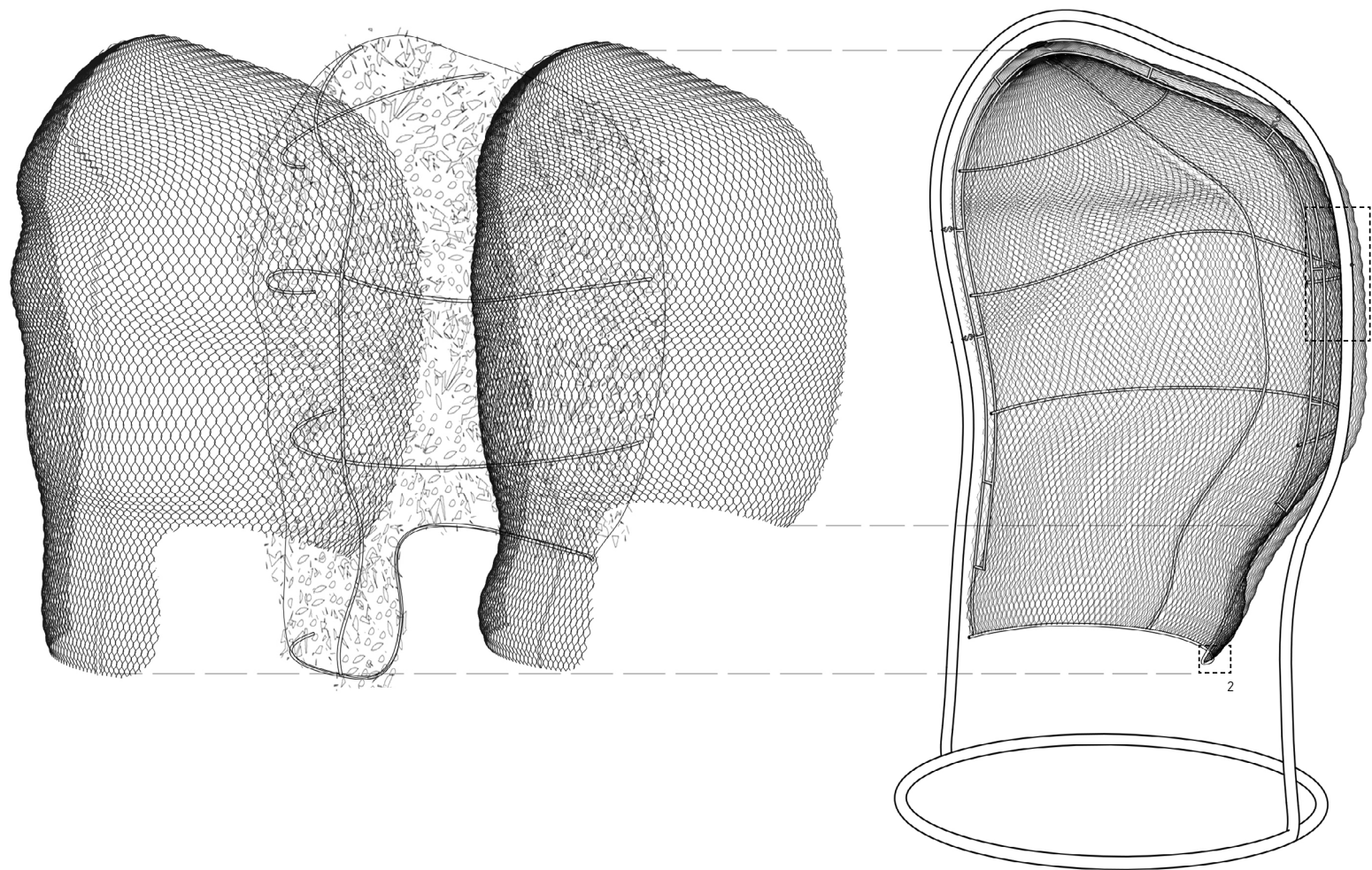
μεταβολή φύλλων

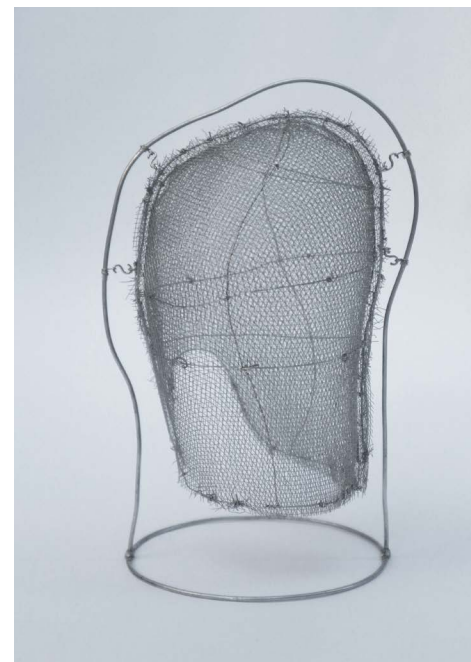

όψη α

όψη β

Αφορμή για την camera obscura αποτέλεσε η υψομετρική διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στην πόλη και το συγκεκριμένο μας. Αυτή δεν γίνεται αντιληπτή παρά μόνο όταν έχει πλησιάσει κανείς πολύ κοντά, ενώ, προσφέρει ταυτόχρονα ανεμπόδιση θέα προς την λίμνη. Μέσω αυτής της παρατήρησης, κάνουμε ένα παραλληλισμό αυτού του φυσικού ορίου που εντοπίσαμε, με τον όρο “haha”.

Το haha είναι ένα είδος φυσικού ορίου που χρησιμοποιείται στο σχεδιασμό κήπων εκτός από πρακτικούς λόγους οριοθέτησης των κινήσεων και ως ένα οπτικό τέχνασμα που προσφέρει ανεμπόδιση οπτική επαφή. Η ονομασία του προέκυψε από την έκπληξη που προκαλεί η συνειδητοποίηση της ύπαρξης του όταν κανείς πλησιάσει κοντά του. Λειτουργεί ως μια οπτική ψευδαίσθηση που ενώ επιτρέπει την οπτική επαφή και δημιουργεί την αίσθηση της οπτικής συνέχειας, είναι ταυτόχρονα ένα αναπάντεχο όριο και εμπόδιο.

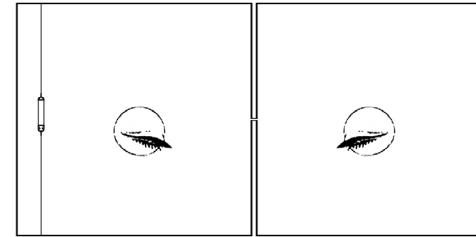
Ο μηχανισμός του haha, ως ένα φυσικό όριο με την διπλή ιδιότητα του διαχωρισμού και της οπτικής συνέχειας, μας οδήγησε στην ιδέα της camera obscura (Camera Obscura, στα Λατινικά camera: αίθουσα-δωμάτιο, obscura: σκοτεινό). Πρόκειται για μία οπτική συσκευή που προβάλλει το είδωλο του περιβάλλοντος χώρου σε μία οθόνη. Η συσκευή αποτελείται από ένα φωτοστεγές κουτί ή ένα δωμάτιο με μία οπή στη μία πλευρά. Το φως από τα αντικείμενα του εξωτερικού περιβάλλοντος, διέρχεται μέσα από την οπή και πέφτει πάνω

σε μία επιφάνεια στο εσωτερικό της, όπου και τα αναπαράγει.

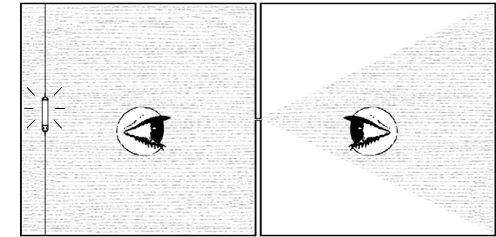
Τα αντικείμενα αποτυπώνονται ανεστραμμένα, αλλά με διατήρηση του χρώματος και της προοπτικής. Χρησιμοποιώντας τον μηχανισμό αυτό, δημιουργούμε μια κατασκευή που λειτουργεί σαν μια camera obscura που αναπαράγει τον εαυτό της. Για να παραχθεί αυτή η συνθήκη, δημιουργούμε την οπή σε ένα χώρισμα που βρίσκεται εσωτερικά του σκοτεινού εσωτερικού της κατασκευής και τοποθετούμε στην μία πλευρά τεχνητό φωτισμό, ο οποίος πέφτει πάνω στην επιφάνεια της απέναντι πλευράς. Ο ανυποψίαστος θεατής, εισερχόμενος στο εσωτερικό της κατασκευής διακατέχεται από μια παρόμοια έκπληξη όταν αντικρίζει την τεχνητή εικόνα που αναπαράγεται.

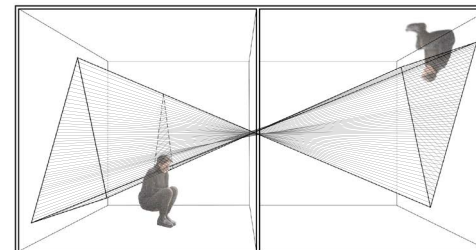
site: ανεμπόδιση θέα “ha-ha”

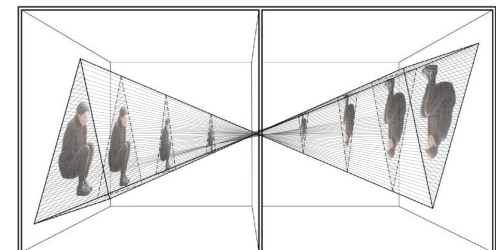
camera obscura: οπτική συνέχεια

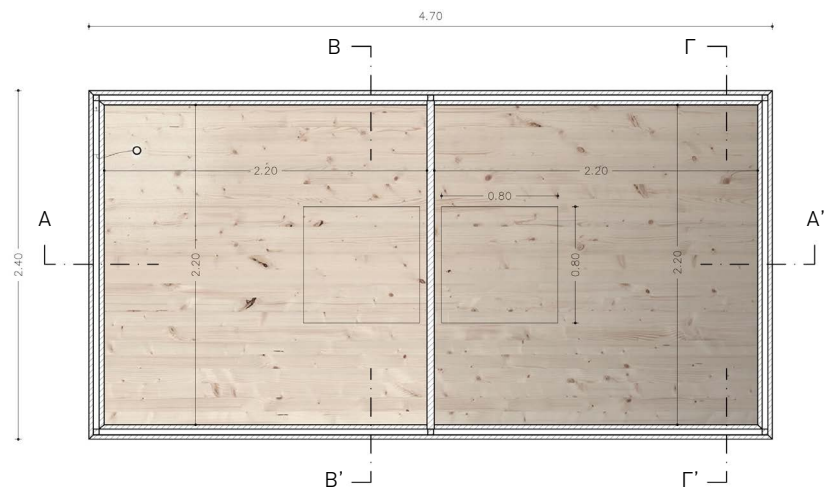

προσομοίωση προβολής

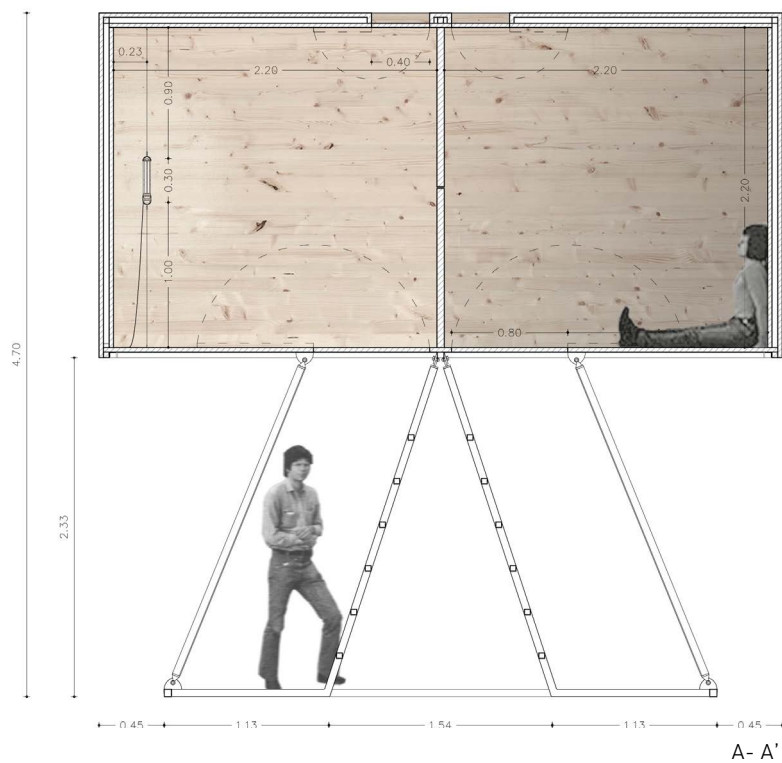

κίνηση φωτός

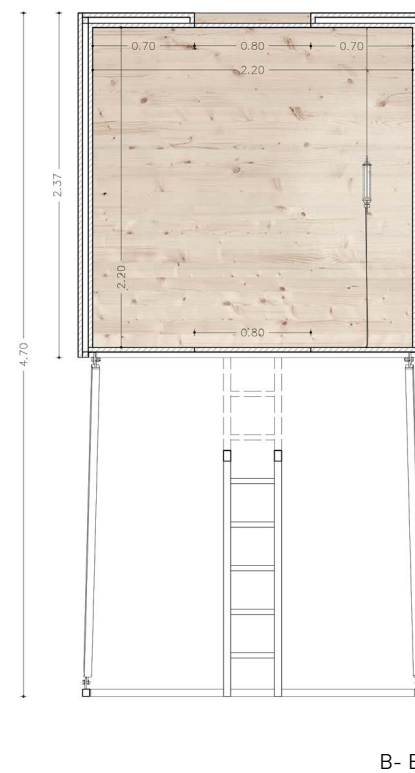

κάτοψη

τομές

όψεις

